

ӨЗЕКТІ

СТУДЕНТТІҢ ЗАРЫ

Жаңа оқу жылының басталғаны қаладағы көлік кептелісінің күрт көбеюінен-ақ байқалады. Автобус пен троллейбус жаздағыдай аузы-мұрнынан шыға бастады. Студент көп.

Студент демекші, Алматыға арман қуып келген жастарды жатақханамен қамту жағы қалай екен? Өйткені мүйізі қарағайдай оқу орындарын былай қойғанда, кішігірім колледждердің өзінде барлық студенттерді жатақханамен қамти алмай отыр. Қалаға ерте келгендері ұтып, алыс аймақтан жүгін арқалап енді жеткендер тұтылып жүр.

«Сценарий бойынша», соңғы бір айда шаһардағы пәтер жалдау ақысы күрт өсті. Жаз біте басқа өңірден оқуға келіп, жатақханадан орын ала алмаған студенттердің пәтер іздеп сенделетіні үйреншікті жәйт. Болашақ дәрігер Айгүл Аманбайқызы медициналық оқу орнына қабылданыпты. Қызылорда өңірінен келген бойжеткен жатақханада орын болмағандықтан, өзімен бірге тұратын студент қыздарды жинап, пәтер жалдауды ойластырып жүр.

«Алматыға оқуға түскеніме қатты қуандым. Бірақ «кайда тұрамын» деген алаңдау да болды. Алыс туыстарымыз бар, бірақ жақын араласпағаннан кейін оларды мазалай алмаймын. Ата-анам да жиған-тергенін беріп, туыс әпкемізге табыстап жіберді.

Жатақханада орын жоқ. Оның үстіне биыл ауылдағылар мен көпбалалы отбасыларға басымдық беріліпті. Кешелі бері біздің универге түскен қыздармен танысып, ортақ чат аштық. Оқу орнына жақын жерден пәтер жалдамақшымыз. Сайттағы жарнамалардан қарап отырсақ, орталықтағы пәтеракысы өте қымбат екен. Бір бөлмелі пәтерді 4-5 қыз бірігіп жалдамақ ойымыз бар», — дейді.

Ақтөбелік Арнат Саятұлы биыл үшінші курсқа көшіпті. Ол өзі оқитын университет жатақханасында биыл үшінші жыл тұрып жатыр. Арнаттың айтуынша, жатақханада тұру қалтасына салмақ болмағанымен, сапасы мен жай-күйі сын көтермейді. «Бір бөлмеде төрт адам тұрамыз.

Қыста терезе әйнегінен су сорғалап, қыс бойы шүберекпен сүртеміз де жатамыз. Еденнің асты көгеріп, линолеум әбден сарғайып кеткен. Ас бөлмені тарақандар жайлап алған. Жылда жөндеу жұмысы жасалады деп ескерткенімен, әзірге жанарған жатақхана көрмей отырмыз. Бірақ, әйтеуір, жоқтан бар. Өйткені биыл грант көп бөлінген. Жатақхана іздеген студент көп. Көбі пәтер жалдауға мәжбүр. Біздің топта 25 адам оқысақ, соның бесеуі ғана жатақханада тұрамыз. Қалғандары туысын жағалап, пәтер жалдап жүр», — дейді.

Жатақхана мәселесі биыл да біраз студенттің жана оқу жылын алаңсыз бастауына кедергі келтіретіні анық.

(Жалғасы 3-бетте)

ӘЛЕУМЕТ

ҚАЗАНЫМЫЗҒА ҚАШАН ИЕ БОЛАМЫЗ?

Алдымен Қазақстанның тағамы мен тамақтану саласына түрік ас мәзірінің, өсіресе, дөнер-кәуабының дөңдеп өнгенін мойындайықшы... Қазір кең-байтақ Отанымыздың қай бұрышына, қай қаласына сапарлап барсаңыз да, алдыңызда иісі бұрқырап дөнер шығады. «Шүкір» дейсің, ол жоқ болса, не жейсің?! Күллі Еуропа елдерінің дәмханаларынан ойып тұрып орын алған бұл тамаша тағамның (кеш те болса, Англия жұрты да тамсанып жеп жатыр!) ең басты ерекшелігі неде?! Бәлкім, ондағы шымшып қана салынған тағам түрлерінің молдығы мен тоқтығы, тұтынар тұста ыдыс-аяқ, шанышқы-қасықты қажет етпейтіндігі шығар?!.

(Жалғасы 2-бетте)

ҰЛТ ТҰЛҒАСЫ

КЕРЕЕВТІ БІЛЕ МЕ, КЕЙІНГІ ҰРПАҚ?

«...Тұңғыш сөзін Кереевке қатысты көп қолдануға болады. Мәселен, қатардағы солдаттан генерал-лейтенант дәрежесіне жеткен тұңғыш қазақ. Кеңес Одағында қандай әскери оқу орны бар (училище, жалпы әскери академия, Бас штабтың академиясы, Бас штаб академиясының жоғары курсы) соның бәрін үздік бітірген тұңғыш қазақ. (Бүгіннің өзінде біздің генералитеттің ішінде осындай толық, терең және жан-жақты әскери білім алған ешкім жоқ). Германиядағы құрамында 250 мың адам бар қуатты 3-ші армия қолбасшысының бірінші орынбасары – штаб бастығы болған тұңғыш қазақ».

(Бұл туралы 5-беттен оқи аласыз)

БИРЖАМЕТР

МУНАЙ (brent)
96,38

DOLLAR
470

EURO
469

РУБЛЬ
7,3

ОРАЙЫ КЕЛГЕН ӘҢГІМЕ

Спорт саласын мәдениеттен бөліп, жеке-дара ведомство етіп құрылымдау мәселесі қоғамның талқысында тұр. Өйткені спорт – бейбітшілік елшісі. Мемлекет символы – Әнұранымыз шырқалып, көк туымыздың көкке көтерілуі екі жағдайда ғана орындалады. Ең алдымен, ел Президенті өзге мемлекетке ресми сапармен барғанда, екінші – спортшылар құрлықтық, әлемдік чемпионаттар мен Азия, Олимпиада ойындарында жеңіске жеткенде. Рухың алпыс екі тамырыңда тулап, ерекше күйге бөлейтін осынау сәтті сый етуші спортшылардың жетістігі – елдіктің ерен қуатының өлшемі. Қазақ спортының жақшысы атанған журналист-жазушы, Қазақстан еңбек сіңірген қайраткері Несіп Жүнісбайұлымен сұхбатымыз спорт саласындағы түйткілдер төңірегінде өрбіді.

Несіп ЖҮНІСБАЙҰЛЫ:

СПОРТТЫ ӨРКЕНДЕТУ – ӨЗГЕ САЛАҒА ӨҢГЕРІП ЖІБЕРУ ЕМЕС

Jas qazaq: Несіп аға, сауалымызды мәдениет пен спортты бөлуден, ажыратудан бастасақ. Өзіңіз қазақ спортының жоғын іздеп, барын бақайшағына дейін байыптап жазып жүрген жоқшысыз. Былтыр өткен Токио жазғы Олимпиадасында біздің спортшыларымыз тәуелсіздігіміздің тарихында алғаш рет маңдайымен жер сүзіп, алтын түгілі, күміске қол жеткізе алмай оралғаны мәлім. Қоғамның қан қысымын көтерген осы жәйттен кейін де, оған дейін де спорт деген ауқымсыз сан қырлы саланы мәдениетке телмей, жеке ведомство ретінде құру қажеттігі айтылып келеді. Бұл мәселені өзіңіз де әлеуметтік желі арқылы, баспасөз беттерінде, түрлі сайттарда да айтып, жазып жүрсіз. Расында да, біздің спортымызға «ортақ өгізден онаша бузау артық» екені айқын болып отыр.

Несіп Жүнісбайұлы: «Айта-айта Алтайды, Жамал апайымыз қартайғаны» секілді, бұл мәселені мен ертеден көтеріп келемін. Бұл пікірімнен ауған жоқпын. Спорттағы жетістігімізге бөрімізді ата қуанамыз. Әнұранымыз шырқалып, туымыз көкте желбірегенде арқа-басын шымырлап, кеуденде намыс рухы көтеріліп сала береді. Құрлық біріншіліктері, әлем чемпионаттары, жазғы, қысқы Олимпиада ойындарында спортшыларымыздың жеңіске жетуі, шынның ұшар басынан қол бұлғауы дегеніңіз, бейбіт жолмен дүниенің төрт тарабын мойындату деген сөз. Өйткені спорттағы жетістік, толайым жеңіс – бейбіт заманда өзге елдерден дәреженің жоғары екенін паш ету. Осыны салмақтай отырып, бұл мәселеге мемлекеттік көзқараспен қарау қажет. Мемлекеттік көзқараспен қарау деген не?

(Жалғасы 7-бетте)

2 7 KÚN 168 SAĖAT

E-mail: jasqazaq2019@mail.ru

www.jasqazaq.kz

ПРЕЗИДЕНТ ЖОЛДАУЫ

«Біздің алдымызда еліміздің егемендігі мен жеріміздің тұтастығын сақтап қалу міндеті тұр. Елдігімізді қорғаудың ең басты жолы – берекелі бірлік. Бұдан басқа жол жоқ». Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев Парламент палаталарының бірлескен отырысында осылай деп атап көрсетті. Президент осы жиында өзінің халыққа Жолдауын жариялады. Жолдауда айтылған негізгі мақсат-міндеттердің ықшамдалған нұсқасын ұсынып отырмыз.

БИЛІК ПЕН ҚОҒАМНЫҢ СЕРІКТЕСТІГІН НЫҒАЙТУ

Саяси реформалар «Күшті Президент – ықпалды Парламент – есеп беретін Үкімет» формуласымен жүзеге асырылып жатыр. Бұл тұжырым – қоғамымыздың мызғымас тұғыры. Реформалардың мазмұны жан-жақты толығы бермек. Жалпыұлттық ынтымақты және билік пен қоғамның серіктестігін нығайта береміз.

БАҒАНЫ РЕТТЕУ

Бағаны әкімшілік жолмен реттеу тұтас салалардың инвестициялық тартымдылығын төмендетіп, тауарлардың тапшылығы мен импортқа тәуелділікке әкеледі. Мемлекет бағаның қалыптасуына араласудан кезең-кезеңмен бас тартуы керек. Монополистердің тарифтері тығыз бақылауда қалып отыр. Бірақ бақылау дегеніміз мүлде қысым көрсету дегенді білдірмейді.

ЖЕР МӘСЕЛЕСІ

Комиссия жұмысының аясында ауыл шаруашылығы мақсатындағы 2,9 миллион гектар жер мемлекетке қайтарылды. Жылдың соңына дейін кемінде 5 млн гектар жерді қайтарып алу жоспарланып отыр. Игерілмей жатқан немесе заңсыз берілген жер көлемі 10 миллион гектарға жуықтайды. Қазір жер мәселесін тексеруге жарияланған мораторий де күшін жойды.

СУ ТАПШЫЛЫҒЫ

Ел экономикасын тұрақты дамытуға су тапшылығы қатты кедергі болып отыр. Қазір бұл ұлттық қауіпсіздік мәселесіне

санитарлық көмек алуына мүмкіндік жасайды. Дәрігерлер дайындау жүйесін жетілдірген жөн. Медициналық жоғары оқу орындарының жанынан көпбейінді ауруханалар және клиникалар ашылады. Алдағы үш жылда резидентураға бөлінетін грант саны 70 пайызға көбейеді.

ЗАҢ ЖӘНЕ ТӨРТИП

Қоғамда заң үстемдігі берік орнығып, сот төрелігі әділ атқарылуы қажет. Сот төрағасы және Сот алқасының төрағасы лауазымына үміткерді судьялар өздері сайлайтын тәсіл енгізуді ұсынамын. Жоғарғы Сот судьяларын да сайлау арқылы таңдау тәсілін енгізген жөн. Күштік құрылымдар сотқа ықпал етпеуге тиіс. Бұл – өте маңызды. Судьяларға әкімшілік қысым көрсететін амал-тәсілдің бәрі жойылуы керек. Судьялардың қызметіне араласуды шектей отырып, олардың заң бұзғаны үшін жауапкершілігін арттырамыз.

ОРТА БІЛІМ

Орта білімнің сапасы – табысты ұлт болудың тағы бір маңызды шарты. Әрбір

ӘДІЛЕТТІ МЕМЛЕКЕТ. БІРТҰТАС ҰЛТ. БЕРЕКЕЛІ ҚОҒАМ

ЖАҢА ЭКОНОМИКАЛЫҚ САЯСАТ

Біз экономикамызда қордаланған мәселелерді жақсы білеміз. Шикізатқа әлі де тәуелдіміз. Енбек өнімділігі төмен, инновация жеткіліксіз. Ұлттық табыстың игілігін жұрттың бәрі бірдей көріп отырған жоқ. Әрине, мұның барлығы – күрделі мәселелер. Бірақ оны шешудің нақты жолдары бар. Атап айтсақ, бұл - макроэкономикалық тұрақтылықты қамтамасыз ету, экономиканы әртараптандыру және цифрландыру. Сондай-ақ шағын және орта бизнесті, адам капиталын дамыту, заң үстемдігін орнықтыру.

ҰЛТТЫҚ ҚОР

Қор қаражатын аса қажет инфрақұрылымды дамытуға және еліміз үшін маңызды зор жобаларды қаржыландыруға жұмсаймыз. Мемлекеттік органдардың игерілмеген қаражатты келесі жылға қалдыруына мүмкіндік беру керек. Сол арқылы олар ақшаны бюджетке қайтарудың тиімсіз тәртібінен құтылады. Бюджетке қатысты тәуекелдерді басқару жүйесін іске қосу керек. Бұл жүйе квазимемлекеттік секторды да қамтуы тиіс.

САЛЫҚ САЯСАТЫ

Фискалды реттеуді қайта жүргізу мақсатында 2023 жылы жаңа Салық кодексі әзірленеді. Оның ауқымды бөлігі – салықтық әкімшілік толық қайта жаңаруы тиіс. Салықтық бақылауға кез келген сырттай әрекеттестіктерді тыю қажеттігін атап өтіп, осы бағыттың толық цифрландыруын қамтамасыз ету керек.

КӘСІПКЕРЛІКТІ ҚОЛДАУ

Жүздеген, тіпті мыңдаған заңнамалық құжат пен нұсқаулықты қайта-қайта түзете бергеннен ештеңе шықпайды. Оның орнына ықшам әрі түсінікті жаңа ережелерді бекіткен жөн. Мұндай тәсілді 2024 жылғы 1 қаңтардан бастап толық енгізу қажет. Жаңа экономикалық бағдардың басым бағыты жеке кәсіпкерлік бастамаларды ынталандыру, яғни мемлекеттік капитализм мен мемлекеттің экономикаға шектен тыс килігуінен кету; бәсекелестікті дамытып, баршаға бірдей мүмкіндік жасау және ұлттық табысты әділетті бөлу болмақ.

АГРОӨНЕРКӘСІПТІ СУБСИДИЯЛАУ

Еліміздің ауыл шаруашылығы өнімдерінің көлемін және оның қосымша құнын арттыру қажет. Бұл – стратегиялық міндет. Қазір тек бидай мен мал сатып отыратын заман емес. Үкімет агроөнеркәсіп саласын субсидиялаудың ұзақ мерзімге арналған жаңа тәсілдерін әзірлеуге тиіс. Бюджет қаражатының қайтарымы болуы керек. Субсидия бөлуге және оның жұмсауына жүргізілетін бақылауды күшейту қажет.

МЕМЛЕКЕТТІК САТЫП АЛУ

Бағаның төмен болуы ғана емес, тауарлар мен қызметтердің сапасы басты назарда болады. Мемлекеттік және квазимемлекеттік сатып алуды бірыңғай платформаға көшіру қажет. Осының бәрін жүзеге асыру үшін «Мемлекеттік сатып алу туралы» жаңа заң қабылдануы тиіс.

“ БІЗГЕ ЕЛ БІРЛІГІ АУАДАЙ ҚАЖЕТ. ЕРЕУІЛГЕ ҚАТЫСҚАНДАР ДА, КҮШТІК ҚҰРЫЛЫМ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІ ДЕ – ӨЗ АЗАМАТТАРЫМЫЗ. ОЛАР СОТ ӘДІЛ ӨТЕДІ ДЕП ҚАНА ЕМЕС. ҚОҒАМ КЕШІРІМДІ БОЛАДЫ ДЕП ҮМІТЕНІП ОТЫР. МЕМЛЕКЕТ ҚАҢТАР ОҚИҒАСЫНА ҚАТЫСҚАН, БІРАҚ АУЫР ҚЫЛМЫС ЖАСАМАҒАН АЗАМАТТАРДЫҢ ЖАЗАСЫН ЖЕҢІЛДЕТТІ. ЗАҢ БҰЗҒАНДАРДЫҢ БІРҚАТАРЫ КІНӘСІН ТҮСІНІП, ӨТКЕН ІСКЕ ӨКІНІП ОТЫР. ОЛАРҒА КЕШІРІММЕН ҚАРАҒАН ДҰРЫС ДЕП ОЙЛАЙМЫН. СОНДЫҚТАН ҚАҢТАР ОҚИҒАСЫНА ҚАТЫСУШЫЛАРҒА БІР РЕТТІК РАҚЫМШЫЛЫҚ ЖАРИЯЛАУ ТУРАЛЫ ШЕШІМ ҚАБЫЛДАДЫМ. ”

айналды. Сырттан келетін су азайып барады. Сол судың өзін тиімсіз пайдалану жағдайды одан әрі ушықтырып отыр. Судың 40 пайызы құмға сіңіп жатыр. Бұл салада басқа да түйткілдер аз емес. Сондықтан су саласын дамытудың үш жылдық жобасын әзірлеу керек.

ДЕНСАУЛЫҚ САҚТАУ

Келесі жылдан бастап ұлттық жобаны жүзеге асыруды тапсырдым. Бұл құжат, ең алдымен, ауыл тұрғындарының сұранысын қанағаттандыруға арналған. Алдағы екі жылда бұл ауылдарда медициналық және фельдшерлік-акушерлік бөлімшелер салынып, қажетті құрал-жабдықпен толық қамтамасыз етіледі. Осылайша, мемлекет бір миллионнан астам адамның алғашқы медициналық-

оқушының білім алып, жан-жақты дамуы үшін қолайлы жағдай жасалуы керек. Сол үшін «Жайлы мектеп» ұлттық жобасы қолға алынды. Біз 2025 жылға дейін 800 мың баланың заманауи мектепте оқуына жағдай жасаймыз. Апатты жағдайдағы және үш ауысыммен оқитын мектеп мәселесін толық шешеміз. Бұл ауыл және қала мектептерінің айырмашылығын едәуір азайтады.

ЖОҒАРЫ БІЛІМ

Мемлекет ҰБТ нәтижелері мен өзге де көрсеткіштерге байланысты 30-дан 100 пайызға дейін сараланатын білім гранттарын бөлуді жоспарлап отыр.

Оқуға жылдық 2-3 пайызбен жеңілдетілген несие де беріледі. Бұл шаралар жоғары білімді мейлінше қолжетімді етеді, сондай-ақ қоғамдағы серіктестік пен өзара жауапкершілік идеологиясын нығайтады.

ЖАСТАРҒА ҚОЛДАУ КӨРСЕТУ

Жастарға жан-жақты қолдау көрсету – мемлекеттің басты міндетінің бірі. Енбекпен қамтитын түрлі шаралар арқылы келесі жылы 100 мың жасқа жумыс беруіміз керек. Жастардың кәсіпкерлік бастамаларына қолдау көрсетіле бермек. Оларға жеңілдетілген тәртіппен жылдық өсімі 2,5 пайыз болатын шағын несие беріледі.

ПРЕЗИДЕНТ САЙЛАУЫ

Биылғы күзде кезектен тыс Президент сайлауын өткізуді ұсынамын. Әділетті Қазақстанды құру жолында түбегейлі және жан-жақты реформаларды табысты жүзеге асыру үшін халықтың жаңа сенім мандаты қажет. Мен үшін мемлекет мүддесі бәрінен биік. Сондықтан мен өкілеттік мерзімді қысқартуға және кезектен тыс Президент сайлауына баруға дайынмын. Мен көп ойланып, Президент өкілеттігі мерзімдерінің санын және ұзақтығын қайта қарау қажет деген байламға келдім. Президент мандатын ұзақтығы 7 жылдық бір мерзіммен шектеуді ұсынамын. Бірақ қайта сайлануға тыйым салынады.

МӘЖІЛІС ЖӘНЕ МӘСЛИХАТ САЙЛАУЫ

Мәжілістің және барлық деңгейдегі мәслихаттардың сайлауын келесі жылдың бірінші жартысында өткізуді ұсынамын. Бұл қадам мәслихаттар мен Парламент жұмысының тиімділігін арттыратыны сөзсіз. Болашақта Үкіметтің құрамына сайлаушылардың басым көпшілігінің дауыстарын алған саяси күштердің ғана емес, Парламенттегі басқа да партиялардың өкілдері кіруі мүмкін. Мұндай тәсіл атқарушы билікке бүкіл қоғамның талап-тілегін ескеретін тиімді шешімдер қабылдауға мүмкіндік береді.

01.09.2022

Әлеумет.т⁰

ҚАЗАНЫМЫЗҒА ҚАШАН ИЕ БОЛАМЫЗ?

(Басы 1-бетте)

...Қазақ отбасында оны жұқпа нан деп атайтын. Біздің бала кезімізде өз ауылымыз, көрші ауыл, анда-санда ат ізін салып тұратын алыстағы нағашылар ауылында да дәл осы тағам ешкімге тансық емес еді. Иә, бір кездегі анам пісіретін сол жұқпа нанға піскен сиыр еті мен құс етін жұқалап жонып салып, бір қатар ингредиентті орай қойсаңыз, тура бүгінгі бәріміз жұтынып жеп жүрген дөнер боп шыға келеді. Бір кесе айранды ұмытпаныз! Түбі бір туысқан түрік ағайындардың ерте замандардан-ақ тамағының да ортақ болғаны ақиқат. Тек – әлемдік озық технология жетістіктерін жедел игерген түрік ағайындар бүгінгі тағам-тамақ өркениетіне бізден ертерек қол жеткізді әрі дамытты. Түрік әбжілдігіне еріксіз сүйсінесіз!

Расында да, біздің дәміміз бен дәмеміз туралы кейде бір тереңнен толғап ой қозғауға мәжбүр болады екенсін. Қазіргі таңда Қазақстанның тағамы мен тамақтандыру саласында қазақ ас мәзірі төмен жақтан санағанда ең алдыңғы қатардан орын алып тұрғаны көпке аян. «Неге» деп ой құшасыз. Бізде тағам жоқ па, ет жетпей ме? Аста-төк, толып жатыр. Бірақ қазақтың ұлттық тағамының дәмін тату үшін Алматы қонағы аты, әйтеуір, қазақша шартты түрде қойылған ең қымбат мейрамханаларға немесе Медеу шатқалы мен Шымбұлақ асуына баралы.

Ойды ой қозғайды: өзіміз ғана баппен жейтін қазы мен картаны көлденең көк аттыға біздің ұлттық дәміміз деп дарақылана ұсынғаннан осы біз не ұттық? Астанаға әңдетіп келген шала мас ресейлік «Иванушки» тобы ана жылы қазы мен бауырсағымызды арақпен қатар қойып, әбден күліп кетті ғой, білесіз?!

Біздің күнделікті тез тұтынатын дәміміз – сорпа, кеспе, сүт көже, кейде тездетіп пісіретін қуырдақ, сүт қосқан шәй, айран, жеміс-жидек тосабы, сары май... емес пе? Ендеше әр үйдің-ақ дастарханында сәні мен нәрі үйлесіп тұратын осынау он сан, иә, он сан ұлттық тағамдарымыз қоғамдық ортада – асханаларда осы күнге дейін өз орнын неге таба алмай жүр?! Ең өкініштісі сол, дәмханаларда бұл тағамдардың барлығы толып тұр, бірақ басқа ұлт тағамы деген атаумен аталады – шопра, лапша, жаркое, кавардак, чай с молоком...

Досжан есімді жігіттің сәл ертеректе Венаға (Австрия) іс-сапармен барып-келгеннен соң айтқан бір әңгімесін еш ұмыта алар емеспін. Сондағы Қазақстан елшісі (кейін Қазақстанның сыртқы істер министрі болған Қайрат Әбдірахманов) менің әңгімешімді түстенуге Венада жаңадан ашылған кішігірім «Самарқан» дәмханасына ертіп барады. Дәмхана иесі өзбек азаматы оларға ерекше ілтипат танытады. Келушілердің өте көптігіне қарамастан, қазанын қалдырып, қайта-қайта бұлар отырған дастарханға келіп-кетіп, әңгімеге араласа жүріп, таяу уақытта Қазақстанның Тараз бен Шымкентінен тапсырыс бойынша сүрленген қазы алдырып, пышақтың қырындай етіп қиып, өзбек палауының бетіне салатынын айтыпты! Майы сорғалаған нағыз палау сонда болады дегті! Ең қызығы – өзі аспаз, қажет кезде даяшы да бола салатын кафе иесі күні кеше ғана Өзбекстанның Австриядағы Төтенше және өкілетті елшісі қызметін атқарған екен. Дипломаттық қызметтегі белгіленген мерзімі аяқталған тұста мәртебелі лауазымнан өз өтінішімен бас тартып, дәмхана ашқан. Шіркi-iн, қазақ тағамына да дәл осы тектес махаббат керек-ау!

Бұл күндері Алматыда түрік, өзбек дәмханаларынан аяқ алып жүре алмайсың. Оған қаптаған грузин дәмханалары мен мейрамханаларын қосыңыз. Абай мен Саин данғылдарының бұрышында «Башқұрт қымызы» (!!!) деген дүңгіршек ашылды. Алда қай ұлттың қатардағы асханасы бізге қызмет көрсетуге кезекте тұр, ол жұмбақ та емес! Бәрі де Алматы қалалық әкімдігінің көніл-күйіне, былайша айтқанда, мырзалығына байланысты ғой: кез келген мейрамхана, дүңгіршек рұқсат қағазын сол мекемеден алады!

Осынау сансыз мейрамханалар мен дәмханалардың барлығында да қазақтың кыздары мен жігіттері қызмет істейді. Мейрамхана атауына байланысты сол ұлттың киім үлгісін киеді. Оны айтасыз, екі бірдей грузин дәмханасының бас аспазы қазақ жігітімен (!) танысқанымда менің аузыма сөз түспей қалғаны бар!..

Сөздің түйіні, қазанымызға қашан ие боламыз?!

Қарапайым ғана қазақ мәзірімен ұлттық асханаларымыз елімізде жаппай қашан пайда болады? Қашан? Таяу шетелдерде зәулім-зәулім биік үйлер тұрғызып, жарты қала салып жатқан мырзаларымыз Алматыда, ең болмаса, жәй ғана кенестік кездегідей, он асхана салуға шамасы келмеді ғой, тегі?! Әлде кеспені «чабрец», жайма нанды «кэмми-келін» деп күліп қойып, түсініксіз тілді араластырып атап қойып, мәз боп осылай жүре береміз бе?

Талғат СУЙІНБАЙ,
Алматы

Өзекті

(Басы 1-бетте)

Былтыр 1,1 миллионнан студенттің 16 пайызы ғана жатақханаға орналасатыны жөнінде мәселе көтерілген болатын. Сол кездегі білім және ғылым министрлігінің

СТУДЕНТТІҢ ЗАРЫ

дерегінше, 2022 жылы жатақхана мәселесі түбегейлі шешімін тауып, жаңа оқу жылында 37 жатақхана пайдалануға берілетіні айтылған. Өткен жылдан бері қанша жатақхана салынды? Әлі де салынып жатқаны қанша? Үкімет қандай тетіктерді пайдаланды? Жоспар іске асты ма? Көп сауалға жауап жоқ. Егер осы мәселелер шешімін тапса, сөмкесін сүйреп, тұрақ іздеген студенттердің қарасы азаяр еді.

- Жоғары оқу орындарына тиесілі жатақханаға қатысты ресми мәліметтер мынадай:**
- Әл Фараби атындағы ҚазҰУ – **15 122 орын**
 - ҚазҰҚПУ – **4 500 орын**
 - Абай атындағы ҚазҰПУ – **4 000 орын**
 - Қ.Сәтпаев атындағы Қаз ҰТУ – **3 000**

Бұл, әрине, жеткіліксіз. Тамыз айының соңында ғылым және жоғары білім министрі Саясат Нұрбек ректорлармен кездесуде студенттердің жатақхана мәселесін көтеріп, жаңа оқу жылында жатақханаға мұқтаж студенттер саны еліміз бойынша 90 мыңға жуықтауы мүмкін деген болжамын да айтты.

Былтырғы қажеттілік — 84 мың орын. Сарапшылар биылғы оқу жылына бөлінген грант санының көптігі, оқуға түскен студенттер санының күрт өсуі жатақхана мәселесінің биыл тіпті де өзекті бола түскенін айтталы. Қалай айтсақ та, білім қуып келген студенттің дәл қазіргі бас қатыратын мәселесі — тұрақты баспана табу. Күзде пәтер жалдау бағасының шарықтап шығатыны белгілі. Мәселен, Алматыда бір бөлмелі пәтерді, коммуналдық төлемдерді есепке алмағанда, 150-200 мың тенге аралығында жалға береді. Бірақ үй иелері 3-4 адамнан артық тұрғызбайды. Ал екі бөлмелі пәтерде тұру — студенттер тұрмақ, отбасылы, жұмыс-жайы бар жандардың өзіне әжептеуір салмақ.

Бағасынан бөлек, пәтер табудың өзі бір қиямет. Күзге қарай оқу орындары маңындағы пәтерлердің бірі де бос болмайды. Риэлторлардың да ерекше жаланып шығатыны осы кез. Дайын үйді көрсеткені үшін қомақты ақша сұрайды. Алаяқтардың да асығы алшысынан түседі. Ауылдан келген анқаудың

алдық. Карантин кезінде де үйімізге бармай, қалада жұмыс істедік. Қазір бес құрбыммен «Атакент» маңынан бір бөлмелі пәтер таптық. Оның алдында тұрған бір бөлмелі пәтердің иесі жалға алу құнын екі есе өсіріп жіберді. Сондағы сылтауы — аудан қымбат, коммуналдық төлем қымбат. Біз оған дейін 4 қыз бірігіп 180 мың тенге төлеп келгенбіз. Енді қасымызға тағы бір қыз қосып бесеуіміз 210 мың тенгеге бір бөлмелі пәтер таптық. Ата-анамыз көмектеседі, өзіміз де қосымша жұмыс істейміз», — дейді.

Биылғы жаңа оқу жылында еліміз бойынша 89 мың студентке жатақхана жетіспейді.

Студентке тұрғын жайдың жетіспеушілігі рейтингін Алматы мен Нұр-Сұлтан қалалары бастап тұр. Алматыда -37 мың, бас

ақшасын қағып алады да тайып тұрады. Кей студенттер хостел жағалауға мәжбүр. Ал хостелде сабақ оқуға жағдай қайда? Болашақ мұғалім Алтынай Әлиева — оңтүстік өңірдің тумасы. ҚазҰУ-дің 4-курс студенті. Ол биыл да құрбыларымен пәтер жалдап тұрады. Алтынайдың айтуынша, пәтерді маусым-шілде айында тауып қоймаса, қыркүйекте баға шарықтап, оқу орнына жақын жерден пәтер жалдау қиынға соғады. «Мен төрт жылдан бері пәтер жалдап тұрамын. Шыны керек, бір бөлмелі пәтерді 8-9 қыз жалдап тұрған кезіміз болды. Қай ауданда қымбат, қай ауданда арзан, барлығын біліп

қалада — 14 мың студентке тұрғын жай керек. Бұл туралы еліміздің ғылым және жоғары білім вице-министрі Талғат Ешенқұлов мәлімдеді. Аталған мәселені шешу үшін қазір 30 жоғары

ТАҚЫРЫПҚА ОРАЙ

Талғат ЖАНЫСБАЙ, Алматы қаласы ҚОҒАМДЫҚ КЕҢЕСІНІҢ МҮШЕСІ:

Алматы қаласы мәслихат депутаттары мен «Жастар рухы» қанатымен бірігіп жатақханалардың жай-күйін аралап көрдік. Жатақхана жетіспеушілігі өз алдына бір мәселе. Студенттерге берілген бөлмелердің

күйі де көңіл көншітпейді. Тіпті 10-15 жылдан бері күрделі жөндеу жұмыстарын көрмеген. Спорт және туризм академиясы, ҚазҰАУ жатақханаларының жағдайы нашар. Төсек-орын ескірген, едендері шіріген. Тіпті кейбір жатақханаларда кір жуатын машиналардың ақылы екендігі мәлім болды. Байқағанымыз, университет маңындағы жатақханалардың көбісі 2-3 қабаттық. Олардың орнына 9 қабатты жатақханалар салынса, орын тапшылығын шешуге болады. Алматы қаласы даму жоспарының 2025-2030 жылға арналған жобасында, 2025 жылға дейін 12 мың студенттерге арналған жатақхана салу жоспарда екен. 2017 жылы Алматы жастарының 4 жылға арналған даму жол картасы жасалған болатын. Сол жол картасында 2021 жылға дейін 12 мың жатақхана салу жоспарда енгізілген-мін. Бірақ бақылаудың жоқтығынан 12 мың түгілі, 3 мың орындық жатақхана да салынбады.

оқу орны қонақ үйлер мен хостелдердің иелерімен келісімшарт жасау мәселесін қарастырып жатыр. «Студент жастардың өмір сүру жағдайын жақсарту үшін 2018 жылдан бастап жаңа жатақханалар салынып жатыр.

Осы бастаманы іске асыру басталғаннан бері ЖОО-да 20 700-ден астам төсек-орынға арналған 93 нысан, оның ішінде 2022 жылы 1470 төсек-орынға арналған 6 нысан пайдалануға берілді», — деді Т.Ешенқұлов. Бірақ мұндай көрсеткіштен әзірге студентке келіп-кетер пайда жоқ.

Мақпал НОҒАЙБАЕВА

Әлеуметтік жоба

Конституция күні қарсаңында Оралдағы политехникалық колледж жанынан 150 орындық студенттер жатақханасы пайдалануға берілді.

Аталмыш политехникалық колледжде құрылысшы, электрғазбен дәнекерлеуші, автомобиль жөндеуші,

жобаның іске қосылуына жиналып отырмыз. Бұл жобаның ерекшелігі — 100 пайыз жеке инвестицияға бой көтерді. Бұл әлеуметтік жоба — біздің балаларымыздың келешегіне арналған жоба. Біздің облыста студенттердің жатақханамен қамтылуы төмен, әлі 1300 орын жетіспейді. Соңғы екі жылда 200 орындық екі жатақхананы пайдалануға бердік. Міне, бүгін 150 орындық жатақхананы ашып отырмыз. М.Өтемісов атындағы университет жанынан 500 орындық жатақхана салынуда. Бүгінгі жатақхана заманауи,

мемлекеттік талаптарға сай салынған, — деді Ғали Ескалиев. Жаңа жатақхана бірнеше блоктан тұрады. Оның ішінде асханасы, жаттығу залы, жатын орны, тоназытқыш пен киім үтіктейтін орны бар. Жабдықтары пайдалануға дайын тұр. «Біздің колледжде 592 студент білім алуа. Олардың бәрі грантпен оқиды. 102 студент жатақханада тұруға өтініш білдірді. Айына 20 мың тенге төлейді», — дейді колледж директорының орынбасары Райгүл Масалимова.

ЖАҢА ЖАТАҚХАНА БЕРІЛДІ

электрмен монтаждаушы секілді еңбек нарығына қажетті жұмысшы мамандарын даярлайды. Қазіргі кезде мұнда 592 студент білім алуа. Жатақхананың ашылу салтанатына қатысқан облыс әкімі Ғали Ескалиев жиналған қауымды мерекемен, әлеуметтік жобаның жандануымен құттықтады. — Баршаңызды айтулы мереке Конституция күнімен құттықтаймын. Өздеріңіз білесіздер, Ата заңымызға көп өзгерістер енгізілді. Осы өзгерістер Президент Жолдауында айтылғандай, жаңа Қазақстанды құруға бағытталып отыр. Тәуелсіздік тарихының жаңа белесі деп те айтуға болады. Осы мерекенің құрметіне орай, жаңа оқу жылы қарсаңында біз керемет

колжетімді, камераман бақылау, күзетпен толық қамтылған. Барлық

Гүлбашы ӘЖІГЕРЕЕВА, Орал қаласы

Жедел сұхбат

Парламент Сенатының депутаттары аймақтарды аралап, тұрғындардың мәселесін тыңдап, түйткілдің түйінін шешудің қамында жүр. Сенат депутаты Жанболат Жөргенбаев та Алматы облысының тұрғындарымен, еңбеккерлерімен кездесіп, маңызды шаруалардың шешімін талқылап қайтты. Сенатта аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетінің мүшесіне осы салаға қатысты да сауалымызды жолдадық.

БАҒБАННЫҢ ЕТКЕН ЕҢБЕК, ТӨККЕН ТЕРІ АҚТАЛМАЙДЫ

Jas qazaq: Жанболат аға, жұмыс сапарымен өңірлерді араладыңыз. Күні кеше Алматы облысының еңбеккерлерімен, шаруашылық ұжымдарымен кездесу өткіздіңіз. Халықтың ең алдымен сұрайтыны, қажет ететіні не жайт?

Ж.Жөргенбаев: Иә, Алматы және Жетісу облыстарында болып, қоғамдық кеңес, аудандық мәслихат депутаттары, ауыл әкімдері және мемлекеттік емес ұйымдардың өкілдерімен кездесу өткіздім.

Кездесу барысында Мемлекет басшысының Жолдауында жіпке тізген міндеттер мен Сенатта қабылданған заңдарда көзделген мәселелер туралы кеңінен қамтып айтып, көпшілікке тарқата түсіндірдік.

Халық ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлерді азаматтарға уақытша пайдалануға беру, тұрғын үйлер мен техникалық және кәсіптік білім беру ұйымдарының ғимараттарын күрделі жөндеуге қаржы бөлу, шалғай ауылдарда дөңгелектерге арнайы қосымша курстар ашу, жол сапасы, байланыс қызметі, ауыл шаруашылығына қатысты субсидиялар және ауыз су туралы мәселелерді көлденең тартты. Көптің көкейіндегі көкейкесті мәселелер қабылданып, облыстың жергілікті атқарушы органдарымен бірлесіп, пысықталатын болады.

Jas qazaq: Өзіңіз білесіз, Алматы облысы бөлініп, жаңадан Жетісу облысы құрылды. Алматы облысына қарайтын бұрынғы Шелек ауданын қайта құруды жергілікті халық үнемі көтеріп, айтып келеді. Өйткені бір ғана Шелек ауылында халық саны қарқынды өсіп келеді. Бұл мәселені де сізге айтқан шығар, Еңбекшіқазақ ауданынан бөлінсе, Шелек ауданында да жаңа жұмыс орындары ашылып, елдің әлеуметтік тұрмысының түзелуіне серпін болатыны белгілі.

Ж.Жөргенбаев: Шелек ауылы тек Алматы облысында ғана емес, бүкіл Қазақстандағы ең үлкен ауыл болып табылады. КСРО кезінде бұл ауыл ең көп ұлтты елді мекен саналды. Шелек өңірінде ірі инвестициялық жобалар да жүзеге асырылуда және әлеуметтік инфрақұрылым жақсы дамыған. Шелек өңірі өзін-өзі алып жүруге мүмкіндігі мол. Сондықтан аудан орталығы болуға лайықты деп санаймын.

Jas qazaq: Өңір халқымен кездесу барысында жергілікті тұрғындар Жер кодексіне өзгерістер енгізуді айтты. Тұрғындар осы Кодекске қандай түзету жасалса деп отыр?

Ж.Жөргенбаев: Жасайратыны жоқ, жайылым мен шабындық жерлердің, егістік алқаптардың алпауыттардың қарамағына өтіп кеткені жайлы әңгімелер жылдар бойы айтылып келеді. Соңғы кездері осындай «қолды болған» жерлер қатарында мемлекеттің қорғауында болуға тиіс ормандардың, қорықтардың белгілі бір аумақтары да бар екені жиі көтеріле бастады. Әсіресе, Кеген, Райымбек, Ұйғыр, Еңбекшіқазақ, Талғар, Қарасай, Панфилов аудандарындағы осындай келеңсіздіктер ел-жұртты алаңдатады. Сондықтан аңшылық алқаптарды мемлекеттің меншігіне қайтарып, олардың пайдасын жеке адамдар емес, бүкіл халықтың көруіне жол ашу үшін заңға тиісті өзгерістер енгізу кезек күттірмейтін шаруа деп санаймын.

Jas qazaq: Қазір науқан кезі, алда күзгі жиын-терім маусымы келе жатыр. Жанар-жағармай бағасының шарықтап кеткені ең алдымен шаруаға ауыр тиетіні анық. Қымбаттауына қарамастан, шет аймақтарға жетпей жатқаны және бар. Бұл өзі жыл сайын қайталанатын қалыпты үрдіске айналып кетті. Кездесуге сенатор келгенде бұл мәселені де айтқан шығар сізге?

Ж.Жөргенбаев: Күзгі орақ науқаны басталған шақта егінін уақытында орып алуды армандайтын диқандардың көңілінде алаңдаушылық байқалатыны белгілі. Оған себеп, соңғы екі жылдан бері елдегі дизель бағасының қымбаттағаны. Бірақ бұл жағдай тұрақталды. Жанар-жағармай бағасының негізсіз өсуіне байланысты тиісті шаралар қабылданып, дифференциалдық тарифтер бекітілді.

Jas qazaq: Сіз аграрлық мәселелер, табиғатты пайдалану және ауылдық аумақтарды дамыту комитетінің мүшесісіз. Ел экономикасының күре тамыры саналатын ауыл шаруашылығы саласында қордаланған мәселе көп. Бағбандар мен шаруалардың өсірген өнімін ұзақ мерзімге сақтайтын қойма аз. Соның салдарынан біз қыстай, көктемнің көкөзек шағында, тіпті жазға дейін көкөністің басым көпшілігін сырттан сатып алуға мәжбүрміз. Өзіңіз мүшесі саналатын аграрлық мәселелерді талқылайтын комитет келешекте бұл мәселеге де үн қататын шығар?

Ж.Жөргенбаев: Әрине, өңірлерде кездесуде жайылымдық және бау-бақша өнімдерін өсіруге су тапшылығы және жемістерді өткізетін кәсіпорындардың жоқтығы туралы мәселелер көтерілді. Сондай-ақ бағбанның еткен еңбек, төккен тері ақталмай жатқандығын алға тартты. Алхоры, өрік, шабдалы бактарының көлемі жыл сайын ұлғайып жатқанын, бірақ сол еңбек еш болып, шырын шығаратын зауыттардың жоқтығы салдарынан қаншама тонна жеміс жерге төгіліп, шіріп кеткенін ашына жеткізді. Осы орайда суармалы судың жетіспеушінін, осы мәселе бойынша су бөгендерін салу керектігін, егістік алқаптарымен бау-бақшалардың қурап жатқандығы да айтылды. Бұл мәселенің бәрі де аграрлық саланың жай-күйін бақылайтын комитетте қадағаланып, талқыланады.

Сұхбаттасқан Қуаныш ӘЛМЕРЕК

Сұхбат

Еліміздің үшінші мегаполисінде 81 тұрғын алап пен шағын аудан бар. Оның 62-сі көрізбен қамтылмаған. Себебі қолданыстағы шайынды су тазарту кешенінің қуаты жетпей жатыр. Осы жылы 19 нысанның құрылысы жүргізілуде. Соның нәтижесінде көріз жүйесімен қамту деңгейі 54 пайыздан 60 пайызға жетеді. Даму жоспары бойынша, 2025 жылы көрізбен қамту көрсеткіші 75 пайызға жетпек. Ал 8 елді мекенде электр энергиясының сапасы төмен. Халықты сапалы электрмен қамту мәселесі қашан шешілмек? Жалпы Шымкенттің инфрақұрылым мәселелері қалай шешімін тауып жатыр? Осы және өзге де сауалдарға Шымкент қалалық энергетика және инфрақұрылымды дамыту басқармасының басшысы Боранбай Болатбеков жауап берді.

— Боранбай Нығметұлы, қалаға кейіннен қосылған шағынаудандарда әлі де инфрақұрылым тартылмаған. Бірінде су жоқ болса, екіншісі табиғи газға жарымай отыр. Шалғай елді мекендердің инфрақұрылым мәселесін қалай шешіп жатырсыздар?
— Қалада 3 елді мекен ауыз суды кестемен қолданады. Биыл 8

Боранбай БОЛАТБЕКОВ, Шымкент қалалық энергетика және инфрақұрылымды дамыту басқармасының басшысы:

«ШЫМКЕНТТІҢ ИНФРАҚҰРЫЛЫМЫ ОҢ ШЕШІМІН ТАБУДА»

нысанның құрылысы жүргізілуде. Нәтижесінде қамту деңгейі 98 пайыздан 99 пайызға артады. Жоспар бойынша 2023 жылы ауыз су мәселесі толығымен шешіледі.

Қалада 81 тұрғын алап пен шағынаудан бар. Оның 62-сі көрізбен қамтылмаған. Қолданыстағы шайынды су тазарту кешенінің қуаты жетпей жатыр. Осы жылы 7,3 млрд теңгеге 19 нысанның құрылысы жүргізілуде. Нәтижесінде көріз жүйесімен қамту деңгейі 54 пайыздан 60 пайызға жетеді. Даму жоспары бойынша 2025 жылы көрізбен қамту көрсеткіші 75 пайызға жетпек.

Ал 8 елді мекенде электр энергиясының сапасы төмен. Биыл 16 нысанның құрылысы жүргізілуде. Нәтижесінде қамту деңгейі 97 пайыздан 99 пайызға жетеді. Халықты сапалы электрмен қамту мәселесі 2025 жылы толығымен шешіледі.

Сондай-ақ 31 елді мекен газ қуаттылығының жеткіліктілігі себебінен жартылай қамтылса, 8 елді мекен газбен мүлдем қамтылмаған. Ағымдағы жылы газбен қамту бойынша 6 млрд теңгеге 18 нысанның құрылысы жүргізіліп жатыр. Нәтижесінде қамту деңгейі 93 пайыздан 94,7 пайызға артады. Табиғи газбен қамту мәселесі 2025 жылы толық шешіледі.

747 әлеуметтік маңызы бар көшелердің 324-і жарықтандырылған. Осы жылы мемлекеттік-жеке меншік серіктестік аясында 102 көшеге жарық тартылады. Нәтижесінде жарықтандыру деңгейі 43 пайыздан 57 пайызға жетеді. 2025 жылы 75 пайызға жеткізу көзделген.

— Қала тұрғындары сапалы ауыз суға қашан қол жеткізеді?

— Шымкент қаласындағы 81 елді мекеннің 78-і сапалы ауыз сумен қамтамасыз етілсе, Құрсай, Сайрам, Қайнарбұлақ елді мекендері ауыз суды кестемен тұтынады. Қала тұрғындарын сапалы ауыз сумен қамту көрсеткішін арттыру мақсатында биыл 7 нысанда құрылыс жұмысы қарқынды жүріп жатыр. Олар: Құрсай 1,2 — кезек, Асар-2 екінші кезек, Нұртас ВС, Текесу е/м, Енбекші ауданы жана құрылыс аумақтары және Қайнарбұлақ. Ал Сайрам елді мекенінде құрылыс жұмысын жүргізу үшін мемлекеттік сатып алу конкурсы жүргізіліп жатыр.

Бүгінгі таңда Құрсай елді мекенінде екі кезеңнен тұратын жобаның 80 пайыздан астам құрылыс жұмыстары аяқталып, 270 шақырым су құбыры орнатылды. Қайнарбұлақ тұрғын алабына ауыз су құбырын тарту құрылысы 2023 жылға өтпелі.

Осы жылдың қорытындысымен Құрсай, Асар-2, Текесу елді мекендері мен Нұртас су жинақтағыш ғимаратының құрылыс жұмыстары аяқталады. Нәтижесінде қала тұрғындарының сапалы ауыз сумен қамтылу көрсеткіші 99 пайызға жетеді. Жоспарға сәйкес, Шымкент қаласының тұрғындары 2023 жылы 100 пайыз сапалы ауыз сумен қамтылады.

— Табиғи газ мәселесі де күн тәртібіндегі өзекті мәселенің бірі. Халықты толықтай көгілдір отынмен қамту үшін нендей жұмыстар атқарылууда?
— Шымкентте 81 елді мекен бар болса, соның 31-і табиғи газбен жартылай қамтылған. Ал 8 елді мекенге газ тартылмаған. Бүгінде халықты толықтай көгілдір отынмен

қамту үшін қаладағы 15 нысанда құрылыс жұмыстары қарқынды. Батыс, Арғымақ, Ақтас, Ақтас-2, Акжар, Көкбұлақ, Нұртас, Тұран 2 кезек, Сәуле елді мекендері және Ақтас магистралды жүйелердің құрылысы аяқталатын болады. Нәтижесінде 34 мыңнан астам адам табиғи газ жүйелеріне қосылуға мүмкіндік алады.

Шымкент қаласы тұрғындарының 93% табиғи газбен қамтылған болса, биыл бұл көрсеткіш 94,7 пайызға артады.

Қаланың даму жоспарына сәйкес, Шымкент қаласының тұрғындары 2025 жылы 100 пайыз көгілдір отынмен қамтылады.

— Елді мекендерді көріз жүйесімен қамту көрсеткішіне тоқталсаңыз...
— Шымкенттегі елді мекендерді көріз жүйесіне қосу үшін құрылыс жұмыстары жалғасын табууда. Қазіргі таңда шаһардың 54% көріз жүйесімен қамтылса, биыл бұл көрсеткішті 60 пайызға жеткізу жоспарланған.

Осыған байланысты ағымдағы жылы 20 нысанда құрылыс жұмыстарын жүргізу жоспарға қойылған.

Жыл соңына дейін Самал-3, Мирас-Шапағат-2, Ұлағат, Солтүстік-Шығыс, Хлопзавод-Шолохов, Жұлдыз елді мекендері көріз жүйесіне қосылады.

Осы арқылы 64 мыңға жуық тұрғын көріз жүйесімен қамтуға мүмкіндік алады. Бұдан бөлек, Арғынбеков коллектор, Тұран ішкі магистрал, Достық КНС (қайта құру), 74 гектарды құрайтын Бозарық шағынауданының магистралдық көріз жүйесінің құрылыс жұмысы аяқталады. Жалпы Шымкент қаласының даму жоспарына сәйкес, 2022-2025 жылдары көріз жүйесімен қамту көрсеткіші 75 пайызға артатын болады.

— Электр қуатымен қамту жұмыстарына тоқтала кетсеңіз.
— Шымкент қаласын электр қуатымен қамту көрсеткішін биыл 98 пайызға жеткізу жоспарға қойылған. Бұл мақсатта 5 елді мекен — Жанаталап, Достық, Тұран, Нұртас, Сәуле

шағынауданында және Бозарықта 1 қосалқы станса, «Акжар» 110 кВ қосалқы стансаларында құрылыс жұмыстары аяқталып, пайдалануға беріледі. Ал Ынтымақтағы қосалқы станса, Нұрсат, Қайнарбұлақ, Батыс, Солтүстік саяжай шағынаудандарында құрылыс жүруде, келер жылы аяқталады. Нәтижесінде 2023 жылы қаланың электр қуатымен қамтылу деңгейі 100 пайыздық көрсеткішке жетеді.

Алғашқы жарты жылдықтағы жұмыстар нәтижесінде — Акжардағы қосалқы стансасы жұмысы — 97%, Сәуле — 97%, Солтүстік саяжай — 88%, Достық — 80%, Жанаталап — 67%, Тұран — 2-3

Мұнда 918 электр бағанасы орнатылып, 72 шақырым электр желісі тартылды. Нәтижесінде 1300-ден астам абоненттің мемлекеттік жарықты пайдалануына мүмкіндік туды.

Жалпы 276-орамды инфрақұрылыммен қамту жұмыстары қарқынды. Өткен жылы ауыз су құбырларын тарту аяқталған. Ал биыл табиғи газ жеткізуде 28 шақырымдық құбыр орнатылып, құрылыс жұмыстары жыл соңына дейін аяқталады деп жоспарлануда.

Шымкент қаласы тұрғындарын сапалы электр қуатымен қамту үшін елді мекендерге желі тарту жұмысы жалғасуда. Электр желісі 90 пайызға тартылып, қыркүйек-қазан айларына дейін жұмысты 100 пайыз аяқтау жоспарланған. Бұдан соң «ОңтүстікЖарықТранзит» ЖШС тарапынан абоненттеу жүргізілетін болады.

Айтып өтейік, мұндағы құрылыс былтыр басталған еді. Бүгінге дейін 4737 электр бағанасы және 52 трансформатор орнатылып, 1149 шақырымға желі тартылды.

Қосылу көзі болып табылатын электр тарату стансасы да іске қосылуға дайын.

Шымкенттегі Асар-2 елді мекенін сапалы ауыз су, электр қуаты және табиғи газбен қамту құрылысы 2021 жылы аяқталып, 2700-ден астам абоненттің мәселесі шешімін тапты.

Алайда шағынауданда инфрақұрылым жобаларына енген мыңға жуық тұрғын үй бар. Жыл соңына дейін қалған аумақтарды ауыз сумен қамту құрылысының ІІ кезеңі аяқталады. Қазіргі уақытта ішкі орам жүйелеріне құбыр тартылууда.

Сондай-ақ аталған елді мекенде табиғи газбен қамту жұмысы жүргізілуде. Қазіргі кезде құрылыстың 40%-ға жуығы аяқталды. Жоспар бойынша пайдалануға 2023 жылы берілмек.

Бұдан бөлек, Асар-2 елді мекенінде көріз құрылысы қарқын алуда. Ішкі орамдық көріз құбырының жалпы ұзындығы 39,6 шақырымды құрайды. Бүгінде оның 60 пайыздан астамы орнатылды. Нысан келесі жылы қолданысқа беріледі.

Енбекші ауданына қарасты Текесу елді мекенін сапалы ауыз сумен қамту жұмыстары биыл басталған. Ұзындығы 13,8 шақырымдық су құбырының бүгінде 12 шақырымы орнатылды.

Қазір құрылыс жұмыстарының 80 пайыздан астамы аяқталды. Жыл соңына дейін толығымен пайдалануға беріліп, 200 тұрғын үй сапалы ауыз сумен қамтылу көрсеткіші 99 пайызға жетеді.

— Ал көшелерді жарықтандыру жоспары қандай?
— Биылғы жоспар — 102 көше. Шымкент қаласында 2020 жылы 39 көше жарықтандырылып, қаланы қамту көрсеткіші 24 пайыздан 29,5 пайызға өсті.

2021 жылдан бастап қала әкімінің тапсырмасына сәйкес, мемлекеттік-жеке меншік серіктестік жобасы аясында 104 көшеге жарықшамдар қойылды. Нәтижесінде бүгінде 747 көшенің 324-і жарықтандырылып, қамту көрсеткіші 43,4 пайызға жетті. Қосымша 12 көшенің жарықшамы қайта жөнделді.

Биыл да аталған жоба аясында 102 көше жарықтандырылмақ. Жұмыстар кезең-кезеңімен жыл соңына дейін жүргізіледі. Нәтижесінде 2022 жыл қорытындысына сәйкес Шымкент көшелерінің 57 пайызын түнгі жарықпен қамту жоспарланған. 2023 жылы 106 көшені жарықтандырып, қамту көрсеткішін 70 пайызға өсіру жоспарға қойылған.

— Әңгімеңізге рахмет!

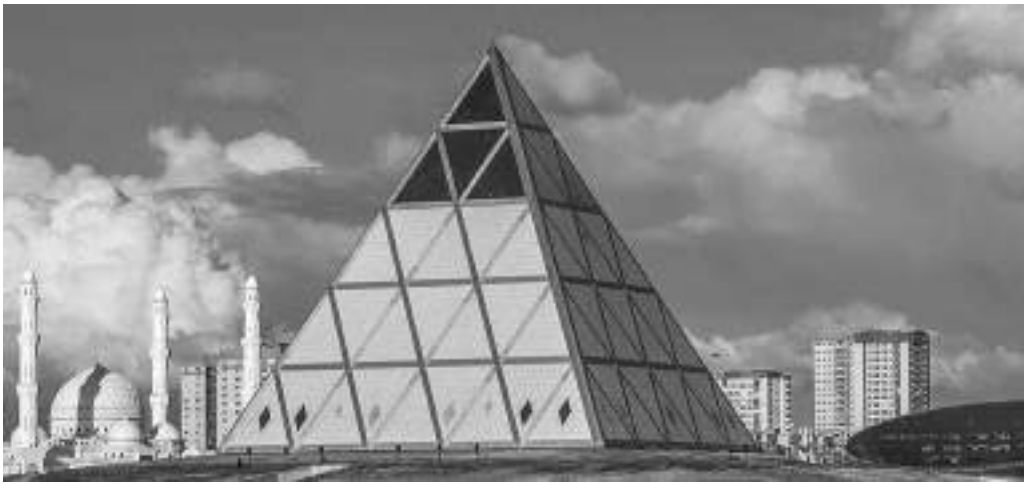

ЖАҚЫН МЕН БӨГДЕНІ ЖАТСЫНБАУ

2005 жылдың жазы. Америкадағы мұсылмандар туралы деректі фильм түсіріп жүргенбіз. Біраз штатты аралап, Вирджинияға келдік. Жергілікті діндарлармен тілдесу үшін мешітке бас сұқтық. Басына қазақтың кәдімгі оюлы тақиясын киген имам Мұхаммед қарсы алды бізді. Көкейіміздегі сауалды айтқызбай-ақ білген ол бас киімнің мәнісін түсіндірді. Елімізден сапарлап барған азаматтар сыйға тартқан екен. Өзі көп оқыған, дінде де, саясатты да жетік білетіні көрініп тұр. Тіпті екі жыл бұрын (2003) Қазақ елінде Тұңғыш Президент Нұрсұлтан Назарбаевтың бастамасымен өткен Әлемдік діндер съезінің жай-жапсарынан да хабардар. Оның айтуынша, бұл атыраптағы (АҚШ) қалың көпшілік үшін әлі де беймәлімдеу Қазақстанның осындай бастама көтеріп, жер бетіндегі түрлі діндер көшбасшыларының басын қосыу, сөйтіп ортақ мүдде төңірегінде жақындастыруы қай жағынан алып қарасақ та, қуанарлық нәм құптарлық қадам. Өйткені бүгінгі ғалам – бейбітшілік пен жатсынбауға (толеранттық) шақыратын алаң.

Имамның алаңдайтын жөні бар еді. Американы астан-кестен еткен 2001 жылғы қыркүйек оқиғасынан кейін елдегі қайсыбір топтар тарапынан исламға қарсы қалыптасқан қатыгез көзқарастың тоны әлі жиі қоймаған кез. Сүйсінерлік, сол, кей жерлерде мұсылман жамағатына қысым жасалғанда христиан шіркеуінің өкілдері араша түсіпті. Ол бізбен қоштасқан болашақ фильмде әлемдегі дінаралық татулықтың маңызы туралы көбірек айтылса деген тілегін жеткізді. Біз де соған орай, телевизиялық туындымызға Әлемдік дәстүрлі діндер көшбасшыларының І съезі мен Рим Папасы ІІ Иоан Павелдің елімізге келгенін бейнелейтін көріністерді енгіздік. Қыркүйектің ортасына таман Мемлекет басшысының төрағалығымен Елордада әлемдік дінбасшылардың кезекті басқосуы өтеді. Қасым-Жомарт Тоқаевтың осы Форум бастауында тұрғаны, сол алғашқы съезді жоғары деңгейде ұйымдастырған Хатшылықты басқарғаны баршаға белгілі. Қазақстан Президентінің пікірінше, ксенофобия, діни ұстанымына қарай кемсіту орын алып жатқан қазіргі құбылмалы ғаламда түрлі сенімді ұстанатындар арасында өзара татулықтың болуы айрықша мәнге ие. Пандемиядан кейінгі кезеңдегі адамзаттың әлеуметтік-рухани дамуындағы әлемдік және дәстүрлі

өкілдеріне берген сұхбатында халқымыздың қадым заманнан бері ашықтық, бейбітшілік сияқты қастерлі қағидаларды ұстанғанын айрықша атап өтті. «Біз әрқашан басқа діндерге құрметпен қарап келеміз. Ашықтық және толеранттылық мәдениеті белгілі бір дәрежеде біздің тарихымыздың, географиямыздың және шексіз даламыздың көрінісіндей. Дәл осындай құндылықтар біздің ұлттық қодымыздың маңызды бөлігін құрайды. Тәуелсіздік жылдарында Қазақстан ұлтаралық және конфессияаралық келісімнің бірегей үлгісін қалыптастырды. Ол уақыт сынынан өтіп, өзінің тұрақтылығы мен келешегі зор екенін көрсете алды», — деді. М. Әшімбаев осы жылдары сыртқы сын-қатерлерге бірлесіп жауап іздеу және әлемдік діндер арасында өзара іс-қимыл үрдісі жанданып жатқанына назар аударды. Рухани көшбасшылар, сонымен қатар бәтуалы байлам, ымыралы шешім, ауызбірлік пен ынтымақтастықтың ортақ жолын іздеу үлгісін көрсетті. Осы ретте форум мәдениеттер мен өркениеттер арасында көпір қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл Қазақстанның негізгі тарихи миссияларының бірі екенін айтқан абзал. Дүрбеленге толы бүгінгі дүниеде осы өркениет пен мәдениет арасындағы диалогтын аса маңызды фактор екені мәлім. Осыдан отыз жылдай бұрын Семуел Хантингтон (*Samuel Huntington*)

конфессиялар көшбасшыларының рөлі. Татулықты ту еткен Қазақ елінде өтетін мәртебелі басқосуда әңгіме осы тақырып төңірегінде өрбиді. Сондай-ақ бүкіл адамзатты толғандырған білім беру мен діни ағарту ісі, рухани, адамгершілік және ізгілік құндылықтарын нығайту, әйелдің отбасы мен қоғамдағы рөлі, әлеуметтік мәртебесін көтеру және экстремизм мен лаңкестікке (*терроризм*) қарсы күрестің тиімді амалдары секілді кесек-кесек мәселелер талқыға түседі. Қазірдің өзінде әлемнің 50 мемлекетінен 100-ден астам дінбасшылары мен діни ұйымдардың жетекшілері өздерінің қатысатынын растады. Салыстыру үшін айта кетсек, 2003 жылы елімізге 17 діни ұйымның, оның ішінде әлемдік діндердің лидерлері мен өкілдері келген еді. Дін лидерлерінің қатысуы тұрғысынан алып қарасақ та, басқосудың деңгейі жоғары болғалы тұр. Биыл Форумға алғаш рет Рим Папасы Франциск қатысады. Жоғары мәртебелі меймандардың қатарында Мысырдағы Әл Азхардың Бас имамы Ахмед Эт-Тайиб шейх, иудаизм мен буддизм лидерлері, даосизм, синтоизм және өзге діндердің өкілдері де бар. Форум жұмысына рухани көшбасшылармен бірге БҰҰ, ЕКЫҰ, ИСЕСКО, Ислам ынтымақтастық ұйымы, Дүниежүзілік ислам лигасы, ТҮРКСОЙ және басқа да халықаралық ұйымдардың жетекшілері ықпалас танытып отыр. Форум жұмысының қорытындысы бойынша, VII съезд декларациясы қабылданады. Құжатта әлемдік діндер лидерлері әлем алдында тұрған көкейкесті түйткілдерді шешудің маңызы туралы білдірген пікірі мен ұстанымы қамтылады. Бұлардың арасында геосаяси шиеленіс пен түрлі қақтығыс төңірегіндегі түйткілдер, әлеуметтік және өзге де мәселелер бар. Декларация БҰҰ-ның ресми құжаты ретінде таратылады. Съезд Хатшылығының жетекшісі Мәулен Әшімбаев атап өткендей, Қазақ елінің әлемде ізгілік пен бейбіт өмірді баянды етуге бағытталған ұстанымын паш еткен бұл басқосу жер бетінде диалог мәдениетін тарату, өзара түсіністікті арттыру, әлемдік және дәстүрлі діндерді жақындастыру, рухани көшбасшылардың адамзат дамуының өзекті проблемалары бойынша бірыңғай ұстанымды әзірлеуі тұрғысынан маңызды рөл атқарып келеді. Сенат төрағасы айтулы оқиғаға орай БАҚ

өзінің атышулы «Өркениеттер қақтығысы» (*The Clash of Civilizations*) атты еңбегінде болашақта соғыс мемлекеттер арасында емес, мәдениеттер арасында өршітінін айтқан-тұғын. Американдық саясаттанушының айтқаны дәл келмесе де, қазір жер-жерде қарқын ала бастаған cancel culture (*жоққа шығару мәдениеті*) сол мәдени пен рухани болмысқа қауіп төндіріп тұр. Бұған қоса, азаматтардың діни сенімін кемсітуге бағытталған әрекеттер, ғасырлар бойы қаймағы бұзылмаған отбасы құндылықтарынан бас тартуға шақыру, жастар арасында өзіне қол жұмсау (*суицид*) дерегінің көбеюі, педофилия, патернализм де алаңдарлық сипат алды. Қоғамның үйлесімді дамуына кері әсер ететін мұндай құбылыстар барлық дәстүрлі дін өкілдерін де толғандырмай қоймайды. Олар түрлі басқосуларда баршаға ортақ осындай проблемалармен қатар, қантөгіс пен қайғы-қасіретке әкеп соғатын терроризм мен экстремизмге тосқауыл қою қажеттігін айтып жүр. Бұл ретте өткен жылы Скандинавияда бас қосқан социологтар мен дінтанушылар он-солын танымаған жастардың террористік ұйымдарға қосылуының бір себебі әлеуметтік тенсіздік екенін алға тартты. Осы басқосуда жеткіншектер арасында суицидті болдырмау үшін тәрбиеге мықтап көңіл бөлу қажеттігі де айтылды. Дінбасшыларының басқосуы күллі әлемнің назарында. Олай дейтініміз, тек Рим Папасымен бірге елімізге 80-нен астам журналист келеді. Қазақстан Бас редакторлар клубының президенті Бибігүл Жексенбай мұның шетелдік әріптестерімен үш күн бойы қоян-қолтық жұмыс істейтін отандық бұқаралық ақпарат өкілдері үшін таптырмас алаң екенін, олардың теология тақырыбына мамандануына, кәсіби тұрғыдан біліктілігін арттыруға зор мүмкіндік дейді. Дін атам заманнан бері бейбітшілік пен ізгілікті уағыздайды. Қонақжай Қазақ жерінде өтетін алқалы жиын бейбіт өмір, тұрақтылық, адамгершілік сияқты қасиетті ұғымдардың жер жүзінде салтанат құруына сүбелі үлес қосары анық.

Срайыл СМАЙЫЛ, шолушы

Кеңес Одағы кезінде қазақ сияқты аз ұлттардың ішінен генерал шөнін алу ілуде біреудің ғана маңдайына жазылған бақыт болатын. Бұл атақ-даңқы жер жарған Бауыржан батырға да бұйырмады. Жалпы 1917 жылдан 1991 жылға дейін небәрі он-ақ қазақтың иығына осындай үлкен жұлдыз қонған екен. Сол аз шоғырдың арасында талайға талантын мойындатқан Жансен Кереевтің орны бөлек. Бүгін жоғары шенді алып, ертесіне сотталып жатқан қазіргі қазақ генералдарына қарап отырып, қарның ашады. Жарайды, ол мүлде бөлек әңгіме. Бүгінгі сөз атына да, атағына да кір жұқтырмай, 53 жасында жасындай жарқ етіп өткен біртуар тұға туралы болмақ.

ӨМІРІ – ҮЛГІ, ӨЛІМІ – ЖҰМБАҚ *Кереевті біле ме кейінгі ұрпақ?*

Жоғарыда талайға талантын мойындатқан делік. Енді соған дәлел келтірейік. «Аса зор еңбеккорлық, жедел тактикалық ойлау қабілеті бар генерал. Маневр кезінде жағдайдың өзгерістеріне қарай шапшаң және дұрыс бейімделе алады. Армия штабында да, ГСГВ (*Германиядағы кеңес әскерлері тобы*) әскері ортасында да зор беделге ие. Әскери қимылдар көріністерін терең зерделей біледі». Бұл — Германиядағы кеңес әскерлері тобы Штабының бастығы, генерал-полковник Д.А.Гринкевичтің берген мінездемесі. «Ол графиканы керемет меңгерген еді. Жағдайды картаға өз қолымен түсіретін және оң қолымен де, сол қолымен де бірдей жұмыс істей

Жансен Кереев әскер қатарына шақырылып, Куриль аралдарында қызмет атқарады. Келесі жылы Благовещенск жаю әскер училищесіне оқуға жіберіліп, оны 1953 жылы үздік бітіреді. Әрі қарай қиындығы мен қызығы мол офицерлік өмірі басталады. Біз оның бірнеше әскери атақтарды мерзімінен бұрын алып, қызметте тез өскенін көреміз. Жоғары командование жас офицердің еңбеккорлығы мен ерекше қабілетін ерте байқаса керек. Көп ұзамай М.Фрунзе атындағы Әскери Академияға жіберіледі. Академияны үздік бітірген оқу озаттарының есімдері қабырғаға алтын өріптермен жазылған. Соның ішінде Ж.Кереевтің де есімі бар. Ол жалпы осы атакты оқу орнын бітірген тұңғыш қазақ еді. Тұңғыш сөзін Кереевке қатысты көп қолдануға болады. Мәселен, қатардағы солдаттан генерал-лейтенант дәрежесіне жеткен тұңғыш қазақ. Кеңес Одағында қандай әскери оқу орны бар (*училище, жалты әскери академия, Бас штабтың академиясы, Бас штаб академиясының жоғары курсы*) соның бәрін

үздік бітірген тұңғыш қазақ. (*Бүгіннің өзінде біздің генералитеттің ішінде осындай толық, терең және жан-жақты әскери білім алған ешкім жоқ*). Германиядағы құрамында 250 мың адам бар қуатты 3-ші армия қолбасшысының бірінші орынбасары — штаб бастығы болған тұңғыш қазақ. 1982 жылы ол Оңтүстік-Шығыс Азияға, Вьетнам Халық армиясы Бас штабы бастығының аға кеңесшісі және бір мезгілде сол елдің Ұлттық қорғаныс министрлігі Әскери кеңесі бастығының бірінші орынбасары қызметін атқаруға жіберіледі. Ж.Кереев мұнда да өзіне жүктелген міндетті мінсіз атқарады. Алайда генералдың келіні Нәйлә Қойшыбайқызының естелігіне сүйенсек, ол тура және шыншыл мінезінен зарлап шеккенге ұқсайды. Сол жылдары Лаос пен Камбоджада Батыс тауарлары мен жапон техникаларын сатып алуға болатын. Кейбір әскерилер мен олардың отбасы мүшелері жауынгерлік тікұшаққа тиіп, тауар тасуды әдетке айналдырған көрінеді. Бұл қылмыстық жазаға тартылатын әрекет еді. Бірде

қалың тұманда тікұшақ апатқа ұшырайды. Экипаж түгел, тілмаш та бірге қаза табады. Елге демалысқа аттанарда генерал Кереев «кенестік кеңесшілердің» қылығы туралы КСРО қорғаныс министрлігінің басшылығына мәлімдейтінін жасырмаған. Әйтсе де, сапар алдында әлгі «әріптестері» ұйымдастырған шығарып салу дәстүрінен бас тарта алмаған. Мәскеуге қонған бетте ол жедел ауруханаға жеткізіледі. Дерттің бірден асқынып, ағзалардың бірінен соң бірі тез істен шығуына дәрігерлердің өзі таң қалған. Жұмбақ өлімнің сырын білгісі келген туыстарына істің құпиялылығын желеу етіп, оларға әрі қарай да өмір сүру керектігін, офицер ұлына салқыны тиюі мүмкін екендігін емеурінмен ескерткен. Жансен Кереевтің жалғыз ұлы полковник Артур Кереев тәуелсіздік алған тұста елге келді, бірақ ғұмыры қысқа болды. Бригада командирі қызметін атқарып жүрген кезде кенеттен көз жұмады. Жүрегіне жүк түскен. Әйтпесе, болашағы зор офицер болатын. Әкесі 53-те, ұлы 43 жасында жасындай жарқ етіп, өте шықты. Артур өз ұлын әкесінің құрметіне Жансен деп атапты. Ол атасы қайтыс болған соң үш жылдан кейін Берлинде дүниеге келген екен. Кіші Жансен 2015 жылы Вьетнамның Қазақстандағы төтенше және өкілетті елшісімен кездескенде Ж.Кереевтің вьетнам халқы алдындағы еңбегі зор екендігін, оның есімі Хо Ши Мин мавзолейіндегі құрметті Сары кітапқа жазылғанын айтқан. Қазақ генералының 1983 жылы Вьетнамның І-ші дәрежелі «Жауынгерлік ерігі үшін» орденімен марапатталғанын естеріңізге сала кетейік. Күні кеше ғана ел астанасында Вьетнамның Қазақстандағы төтенше және өкілетті елшісі Тхай Ныы Май Фам ханым Ж.Кереевтің туыстары мен көзін көрген адамдардың басын қосып, құрмет көрсетті. Оған кезінде Ханой университетінде дәріс беріп, Жансен Кереевпен жақсы араласқан ғалым Әбдікен Жөкеевтің жары Сақыпжамал Жөкеева, Германияда генералдың қоластында қызмет атқарған Апбазбек Сманов пен Бақыт Тастанов, Ж.Кереев туралы кітаптың авторы, профессор, ҚР Білім беру саласының құрметті қызметкері Абай Орынбаев қатысты. Сондай-ақ кездесуге сол елдің бір топ әскери қызметшілері де келді. Олар Қазақстанда өткізілген «АрМИ-2022» әскери ойындарына қатысып, енді елдеріне қайтар алдында орайы келіп тұрған осындай шараның үстінен түскен екен. Вьетнамның әскери қызметшілері, әсіресе, Кереевтің өнегелі өмірі туралы көшпелі көрмеге ерекше қызығушылық танытты. «Кеңес Одағының Германиядағы әскерлер тобы» қоғамдық ұйымы қазақ генералына деген құрметі үшін Вьетнам елшісі Тхай Ныы Май Фам ханым мен елшілік кеңесшісі Нгуен Фан Хай мырзаға ризашылық танытып, естелік медальдарын табыс етті. Кездесуде Вьетнам Социалистік Республикасы вице-президентінің биыл қазан айында Қазақстанға келетіні және сол сапар барысында Ж.Кереевке арналған көрменің ашылатыны белгілі болды. Кіші Жансеннің айтуынша, анасы Нәйлә Қойшыбайқызы 2010 жылы қорғаныс министрлігінің басшылығына еліміздегі жоғары әскери оқу орнының біріне Ж.Кереев есімін беру туралы ұсыныс айтып, хат жазған екен. Министрлік жауап хатында бұл мәселенің қаралатыны, бөлкім, Щучинск қаласындағы Ұлттық қорғаныс университетіне берілу мүмкіндігі айтылған еді. Алайда іс аяқсыз қалды.

Әбубәкір СМАЙЫЛОВ

АІМАҚ

Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың биылғы наурыздағы Қазақстан халқына арнаған «Жаңа Қазақстан: жаңару мен жаңғыру жолы» атты көзекті Жолдауында: «Біздің мұратымыз – Жаңа Қазақстанды құру. Бұл нені білдіреді? Жаңа Қазақстан дегеніміз – егемен еліміздің болашақтығы бейнесі. Өз елінің ертеңіне сенбеген халық мықты мемлекет құра алмайды. Бұған тарихтан талай мысал келтіруге болады. Біз көлешегіміз кемел боларына жөне жарқын болашақты өз қолымызбен жасай алатынымызға сенеміз. Әрбір азаматтың конституциялық құқығы мүлтіксіз сақталуын қамтамасыз етеміз. Мемлекет пен қоғамның өзара сеніміне және құрметіне негізделген жаңа саяси мәдениетті қалыптастырамыз. Маңызды шешімдер жұртшылықтың қатысуымен ашық қабылданады. Өйткені, мемлекет әр азаматтың үніне құлақ асады», – деген болатын. Осы тұрғыдан қоғамдағы азаматтық жауапкершілікті және қоғам өкілдерінің, мемлекеттік қызметкерлердің саяси мәдениеті мен біліктілігін арттыруға қызмет ететін қоғамдық кеңестер биік пен бұқара арасындағы диалогтік алаң іспеттес. Өйткені қоғамдық кеңес ел ішіндегі түйткілді мәселелерді қозғап, оларды тиісті мемлекеттік құрылымдарға жеткізеді. Жуырда облыс әкімі Ғали Есқалиев облыстық қоғамдық кеңес мүшелерінің алдында есеп беріп, тұрғындардың түйткілді мәселелеріне құлақ түрді.

Жиынды ашқан облыстық қоғамдық кеңес төрағасы Ербол Ғұмаров облыс басшысының есепті баяндамасы кеңес мүшелеріне күні бұрын танысуға берілгенін айта келе, баяндама оқылмайтынын еске салды. Сондықтан кеңес мүшелері тек облыс басшысына ел арасында жиі айтылып жүрген келелі мәселелерге қатысты сұрақтар қойды.

Жаңа форматтағы жиында сұрақ қоюды қоғамдық кеңес мүшесі Алтынай Исқалиева бастады. «Сіз облыс әкімі болып келгеніңізде, пайдаланылмай жатқан жер учаскелерінің мәселесін шешуді міндет етіп қойдыңыз. Бүгінде қанша жер телімі мемлекет меншігіне қайтарылды? Бұл мәселенің түйткілі қалай шешілуде? Облыста туризмді дамыту үшін Шалқар көліне, Бөкей ордасындағы Хан ордасы тарихи-мәдени, архитектуралық-этнографиялық музей-қорығына және балалар-жасөспірімдер туризміне мемлекет тарапынан қаржы бөлініп, инвесторлар тартылады дегенсіз. Бүгінде жергілікті туризм қалай дамып келеді? Өңірдегі шағын және орта бизнесті осы салаға тартуға болмай ма?» – деді.

Ғали Нәжімеденұлы былай деп жауап берді: «Соңғы үш жылда облыс аумағында 1 млн 300 мың гектардан астам пайдаланылмай жатқан жер көлемі анықталды. Соның 20 пайызын мемлекетке кері қайтардық. Тағы 20 пайызы қайтарылғалы отыр. Облыс әкімі ретінде пайдаланылмайтын жерді анықтау және қайтарып алу жұмысына көңілім толмайды. Күні кеше Президент қол қойған заңға сәйкес, енді бұл жұмысты күшейтіп, тиісті шараларды қолға аламыз. Біз 2020 жылы кімнің жерді қалай пайдаланып жатқанын көрсететін геопорталды іске қостық. Алайда, өкінішке қарай, ауыл шаруашылығы мининстрлігі геопорталдан алынған мәліметтерді жер иелері мен оны жалдаушыларға талап қоюға жарамды құжат ретінде заңмен бекіткен жоқ. Сондықтан заңға осындай өзгеріс енгізілгенін күтеміз. Мен кәсіпкерлердің туризмді дамытуға қатысты жобаларын қолдаймын. «Алтын алма» сауда құрылымына Шалқар көлінің жағасынан үлкен жер телімі берілді. Кәсіпкер балық шаруашылығымен айналысып, жағалауды абаттандырып, туристік нысандар салу бағытында жұмыстанады. Бөкей ордасы ауданындағы Хан ордасын дамыту жөніндегі тұжырымдама бекітілді. Шыңдығында, ол жакка жолдың салынуын күтіп жүріміз. Осы бағыттағы іргелі істер сол кезде қолға алынады. Биыл туристер орталығының құрылысы басталады. Басқа

өңірлерге қарағанда балалар лагері біздің облыста жақсы дамыған деп есептеймін». Ал Қоғамдық кеңес мүшесі Жансұлу Төрмұратова бір топ үкіметтік ұйымдар мен мемлекеттік құрылымдар өкілдерінің, ғалымдардың қатысуымен өткен дөңгелек үстелде киік мәселесі жан-жақты талқыланғанын тілге тиек етті. Одан әрі сол басқосуда Жол картасының дұрыс орындалуын қадағалау үшін тәуелсіз жұмыс тобын құру жөнінде ұсыныс түскенін жеткізді. Ж.Төрмұратова: «Сіз мемлекеттік құрылымдармен бірлесіп, құрамында ғалымдар, үкіметтік емес ұйымдардың өкілдері бар топ құруға қалай қарайсыз?» – деген сауал тастады. Сонымен бірге ол бүгінде заңды тұлға ретінде таратылған № 31 мектептің ендігі тағдырына алаңдаушылық білдіріп, «оның орнына мектеп салына ма» деді. Жансұлу Менешқызы шағын жинақты мектептердің мәселесін де көтеріп, өңірде бұл бағытта стратегиялық жоспар бар-жоғын сұрады. «Даламыздың көркі – еркін жүрген акбөкендер тек біздің емес, бірнеше облыстың түйткілді мәселесі. Осы мәселе бойынша халықпен бірнеше мәрте кездестік. Жол

картасы бекітілді. Бірақ, шыны керек, бұл карта көңілден шықпайды. Сол себепті біз құзырлы министрлікке жаңа жол картасын құру бойынша хат жаздық. Жаңа жол картасына енгізу үшін ғалымдардың, мемлекеттік құрылымдардың, блогерлердің, табиғат қорғаушылардың пікірлерін жинақтап ұсындық. Министрліктің қазіргі ұстанымы – осы мәселе бойынша қайтадан ғылыми-зерттеу жүргізу. Егер біздің ұсынысымыз қабылданып, жаңа жол картасы бекітілсе, өңірдегі белсенділерді жұмыс тобына қосамыз. Сол топқа кіргісі келетіндердің, бірінші кезекте мамандардың, шаруа қожалығы басшыларының және басқалардың тізімін маған беріңіз», – деді облыс әкімі.

ҚҰЛАҚ АСАТЫН КЕҢЕС ТҮЙТКІЛДІ МӘСЕЛЕЛЕРДІ ТАРАЗЫЛАДЫ

Ғали Нәжімеденұлының айтуынша, қазір №31 мектеп ресми түрде жоқ. Бірақ оның орнына міндетті түрде мектеп салынады. Бұл жаңа мектеп жеке болады, бірақ оқушылар тегін оқиды. Биыл осы жерде мердігер 400 орындық білім ошағының құрылысын жалғастырады. Бұрынғы №31 мектептің қасындағы «Шапағат» ғимаратын конкурсқа шығарған кезде, алматылық мекеме ұтып алды. Енді кәсіпкер конкурс шарты бойынша білім беретін мекеме ашуы керек. Сондықтан биыл «Шапағаттың» ішінен бастауыш сыныпқа арналған 200 орындық мектеп ашады. Шағын жинақты мектептер бойынша орындық сұрақ ойылғанын. Ауылдарда 215 шағын жинақты мектеп бар. Біз олардың шамамен 90 пайызын қалпына келтіруіміз немесе жаңадан салуымыз керек. Әрине, бұған көп қаражат қажет. Қазір 60 орындық мектепті 800 млн теңгеге салып жатыр. Сондықтан 200 мектепті жөндеу немесе қайта салу үшін қаражат жетпей қалуы да мүмкін. Мені алаңдатытын мәселенің бірі – білім сапасы. Өйткені кейбір шағын мектептерде білім сапасы өте нашар. Шалғын ауылының тұрғындарына Қоскөлден үй салып берейік деп ұсындым. Онда жартылай бос тұрған мектеп-интернат бар. Ал бала саны көп мектептерде бөсекелестік, сапалы білім болады. Бірақ тұрғындар келіскен жоқ. Сондықтан онда мектеп салынып жатыр. Жансұлу Менешқызы, білім басқармасымен бірлесіп, шағын жинақты мектептердің мәселесі бойынша зерттеу жасауға көмектесіңіз. Біз жаңа мектеп салғанмен, балалар ол жерден қандай білім алып шығады? Сондықтан осы бағытта түсіндіру жұмысын жалғастыру керек, – деді облыс басшысы.

Қоғамдық кеңестің мүшесі Людмила Шукина қаладағы аулаларға бейнебақылау камерасын орнату барысы, Московская көшесін кеңейту мүмкіндігінің бар-жоғын сұрады. Қала әкімі Миржан Сатқановтың айтуынша, жыл соңына дейін 300 бейнекамера қондырылады. Ал қалған аулаларға қаражаттың бөлінуіне қарай қондырылатынын айтты. Шаһар басшысы аталған

көшенің шынымен де тар екенін, алайда жоспарда Шолохов көшесін кеңейту тұрғанын жеткізді.

Мағауия Есмағұлов облыстағы ет бағасы, мал бордақылау алаңдарының мүмкіндігін тиімді пайдалану мәселесіне тоқталды. Сондай-ақ Казталов ауданындағы дене шынықтыру-сауықтыру кешенінің (ДСК), үш мектептің кешеуілдеген құрылысына қатысты сұрақ қойды. Облыс басшысы өңірдің мал шаруашылығы саласында өсім бар екендігін тілге тиек етті. Ет бағасы рынокқа сай қалыптасып отырғанын, алайда бордақылау алаңдарының жұмысы баяу екенін айтты. Сондықтан тек мың емес, 3000-5000 бас малға арналған бордақылау алаңдарын ашатын кәсіпкерлерге қолдау көрсетіледі. Ал Казталов, Чапаев және Тасқаладағы үш ДСК-ның құрылысы түрлі себеппен тоқтап тұр. Мәселен, Чапаевтағы мердігер келісімшартты бұзған. Қалған екі ДСК-ның жобасы қайтадан қаралуда. Қыркүйек-қазан айларында үш кешеннің мердігерлері анықталып, құрылыс жұмыстары жалғаспақ. Казталов мектебінің мердігері қосымша қаражат алған. Ал құрылысты тиісінше жүргізбеген Жұлдыз мектебінің мердігері

ауыстырылды. Сарықұдық мектебінің құрылысы биыл аяқталады.

Қоғамдық кеңес мүшесі Бауыржан Зәки бірден бірнеше сұрақ қойды. Алдымен Орал қаласының шеткі көшелерінде аялдамалардың, спорт және балалар алаңдары жоқ екенін, жарығы жоқ көшелер бар екеніне алаңдаушылығын білдірді. Оның сауалдарына қала әкімі Миржан Сатқанов жауап берді. Қала басшысының айтуынша, Оралда 500-ге жуық аялдама бар. Оның 130-ында ешқандай аялдама ғимараты жоқ. Жалпы есеппен алғанда, ең арзан бір аялдама 2,5 млн теңге тұрады. Ал 130 аялдамаға кемінде 320 млн теңгеді ақша керек. Сондықтан бұл жұмысқа бизнес өкілдерін тарту қолға алынды. Биыл қолданысқа берілетін үш-төрт аялдаманың бір жағын дүкен, екінші жағын жылы аялдама ретінде жасау жоспарланған. Оралда 500-ге жуық аула болса, соның тең жартысына жуығы жөндеуді қажет етеді. Ал 100 шақтысында балалар ойнайтын жер жоқ. Бір ауланы балалар ойнайтын жерімен, спорттық алаңымен абаттандыру үшін 35-55 млн теңгенің арасында қаражат кетеді. Ал 100 ауланы жөндеуге жоқ дегенде 3,5 млрд-тан астам ақша керек көрінеді. Қала көшелерін жарықтандыруға бағытталған үшжылдық жоба дайындау жоспарлануда. Ғали Нәжімеденұлы қала басшысына келесі жылға кем дегенде 50-60 аялдама орнатуды жоспарлау қажет екенін ескертті. Аялдама салуға ниетті кәсіпкерлерге сол жерде бизнеспен айналысуға мүмкіндік берілмек. Облыс әкімі шаһар басшысына қараңғы көшелерді жарықтандыруға бағытталған жобаны сапалы дайындауды тапсырды. Бауыржан Зәки, сонымен қатар «Ақжайық» ӘКҚ» АҚ-ның инвестициялық жобаларын жіті бақылауға алуды ұсынды. Жерді кадастрлық құнымен сатып алып,

БАТЫС ҚАЗАҚСТАН ӨҢІРІНДЕГІ ӘЛЕУМЕТТІК-ЭКОНОМИКАЛЫҚ ӨСІМ

- ауыл шаруашылығының жалпы өнімі — 4%
- құрылыс жұмыстары — 5,1%
- тұрғын үйлерді іске қосу — 11,7%
- көлік қызметі — 2,5%
- сауда — 0,1%

ГАЗДАНДЫРУ ЖӘНЕ СУМЕН ҚАМТУ

*** Өткен жылы ауылдарды газдандыруға 1,5 млрд теңге бөлінді. 2 мыңға жуық халқы бар 10 ауыл табиғи газбен қамтылып, облыс халқын газбен қамтамасыз ету үлесі 99,3%-ға дейін артты (2019 ж. — 95,6%). Осы жылы 27 ауылға газ жүргізіледі.

*** 2021 жылы 7 мың халқы бар 18 ауыл таза ауыз сумен қамтылды. Ауыл тұрғындарын орталықтандырылған сумен қамтамасыз ету үлесі 89,8%-ға жетті (2019 ж. — 86,5%).

*** Биылғы жылдың соңына дейін 22 ауылды таза ауыз сумен қамту көзделді

БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫ

*** 2 мен 6 жасқа дейінгі балалар мектепке дейінгі біліммен — 87,4%, 3 жасқа мен 6 жасқа дейінгі балалар 100% қамтылды.

*** Ерекше білім алуға қажеттілігі бар балаларға түзету жұмыстарын жүргізу үшін аутизмді (аутистикалық спектрдегі бұзылыстары) бар балаларды қолдау аутизм-орталығы ашылды. Қазіргі таңда 6 апатты және 10 үш ауысымды мектеп бар.

*** Мемлекет басшысының 2025 жылдың аяғына дейін 1000 мектеп салу тапсырмасы аясында, облыс бойынша 77 жаңа жалпы білім беретін мектептің құрылысы жоспарланды. Оның ішінде 51 шағын жинақты мектеп, 26 мақсатты мектеп бар.

*** Ағымдағы жылы апатты және үш ауысымды мектептерді жою мақсатында облыс бойынша 8 мектептің құрылысы жүргізілуде. Оның ішінде 4 мектепті аяқтауға жалпы сипаттағы трансферттер есебінен барлығы 1,9 млрд теңге бөлінді. Жергілікті бюджет есебінен 2 мектептің құрылысы жүргізілуде. Сондай-ақ әске инвесторлар есебінен 2 мектеп салынуда.

*** Биылғы жылы «КПО.б.в.» компаниясы қаражаты есебінен 60 және 108 орындық 15 шағын жинақты мектептер құрылысы басталады. Сонымен қатар ағымдағы жылы 19 білім беру ұйымының күрделі жөндеу жұмыстары жүргізілуде.

нарықтағы қымбат бағамен кері сататындар да қатаң қадағалануы қажет ететінін айтты.

Марлен Иманғалиев облыстағы әлеуметтік нысандардың құрылысы бойынша өтетін мемлекеттік сатып алу конкурстарында жергілікті емес, басқа өңірдің мердігерлері көп ұтатынын, бір мердігер компанияда 7-8 нысаннан бар екеніне тоқталды. Бірақ олар осындағы арзан жұмыс көзін пайдаланып жүр. «Басқа өңірлерден келетін мердігерлерді қалай тоқтатуға болады?» – деген сұрақ қойды. «Біз бұл мәселе бойынша Үкіметке ұсыныстарымызды бердік. Олардың кейбірін ғана қабылдап жатыр. Бірақ таза бөсекелестік болу қажет дейді. Шыны керек, өзге өңірден келген компаниялардың көбісі құрылысты қосалқы мердігерге тапсырады. Техникалық бақылаушылар да көбіне өзге облыстан келеді. Біз олардың жұмысын қадағалауды күшейтеміз. Бірақ оларды мемлекеттік сатып алу конкурсына қатыстырмауға, шектеу қоюға заң рұқсат етпейді, – деді облыс әкімі.

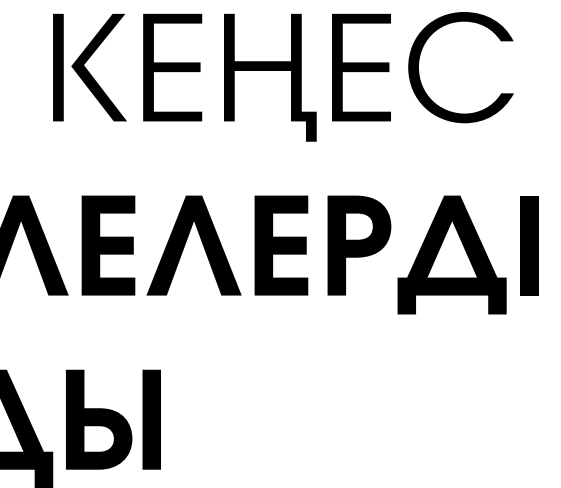
Қоғамдық кеңес мүшесі Айнұр Арыстанова әлеуметтік манызы бар азық-түлік бағасын тұрақтандыру шаралары жөнінде сұрады. Ғали Нәжімеденұлы бағаны тұрақтандыруға

себеп болатын амалдарды айтты. Біріншісі, алаяқ делдалдарды анықтау және олардың жұмысын тоқтату. Екіншісі, жергілікті өнімдерді көптеп шығару. Биыл көкөніс қоймаларының сыйымдылығы ұлғайтылуда. Сондай-ақ көкөніс егетін жер телімдерінің де көкжиегі кеңеюде.

Басқосуда халық арасында «Құс фабрикасы» атанып кеткен «Зашаған» бағбандар серіктестігіне ресми елді мекен мәртебесін беру және Орал – Атырау арасына теміржол тарту мәселесі көтерілді. Ғали Нәжімеденұлы шағынауданға қатысты мәселені егжей-тегжей қарау үшін қала әкіміне тапсырма берді. Өйткені елді мекен мәртебесін беру үшін қаланың бас жоспарына өзгеріс енгізу керек. Бас жоспар бес жылда бір рет өзгертіледі. Өңір басшысы қос өңір аумағының арасына қатынайтын темір жол құрылысының жобасының негіздемесі жасалып жатқандығын жеткізді.

Жиынның тізгінін ұстаған кеңес төрағасы Ербол Салыков облыс әкімінің баяндамасы бойынша пікірін айтып, ұсыныстарын ортаға салды. Ол медицина саласындағы жетістіктерді, халықты ауыз сумен қамту, көгілдір отын жеткізу секілді басқа да шаруалардың атқарылып жатқанына тоқталды.

«Бағаны тұрақтандыру бағытында жүйелі іс-қимыл жүргізетін жоспар жоқ сияқты. Өңірден шыққан өнімді тиісті сауда орындарына жеткізуді әлеуметтік-кәсіпкерлік корпорацияға жүктесек, қалай болады? Бұл сондағы бағаны қадағалауға мүмкіндік берер еді деп ойлаймын. Қоғамдық кеңес отырысында қызметін қалалық жерде бастаған жас мамандарды әлеуметтік қолдаудың тиімді тетіктерін енгізуді ұсынғанбыз. Жергілікті бюджеттен 60 грант денсаулық сақтау саласына бөлінеді екен. Біз мамандарды тұрақтандыруға бағытталған көтерме шараларды ұсынғанбыз.

Осы мәселе шешімін таба ма екен? Биыл біздің облыс аумағында Ресей капиталымен тіркелген 177 кәсіпорын тіркеліпті. Олар қай салада жұмыс істейді, не өндіреді?» – деді Ербол Ғұмарұлы.

«Ауылдық жерге барған жас мамандарға мемлекет жәрдемақы, баспана сатып алуға қаражат берелі. Ал медициналық мекемелердің мамандарына қызметтік немесе жалға берілетін пәтер беруге міндетті. Сондықтан бұл сала қызметкерлері үшін баспанадан қиындық жоқ. Дәрігерлердің жалақысы да жоғары. Жыл сайын грант санын көбейтіп отырмаймыз. Біз жергілікті мамандардың көп болғанын қалаймыз. Сондықтан барлық аудан әкімдерінен медицина саласының қызметкері болғысы келетін жастардың тізімін сұрадық. Батыс Қазақстан жоғары медициналық колледжі С.Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университетіне сенімгерлік басқаруға берілді. Облыстық көпбейінді аурухананың негізінде М.Оспанов атындағы университеттің филиалы ашылды. Медицина саласы бойынша жергілікті мамандарды даярлауға жіті көңіл бөлуіміз. Сала мамандарының ауылда тұрақтамауына жалақының шамасы немесе баспана жоқтығы себеп емес. Дәрігерлермен сөйлескенде, олар ауылдарда жұмыс істегілері келгенімен, ол жерде орта жоқтығын, соған орай тәжірибе жинай алмайтындарын айтты. Оларға кәсіби тұрғыда дамып, жетілу үшін үздіксіз тәжірибе қажет. Медициналық дамыту үшін «ҚПО б.в.» компаниясы есебінен қосымша қаражат сұраған өтінішіміз Үкіметте қаралуда», – деді облыс әкімі.

Ғали Нәжімеденұлының айтуынша, облыста ресейлік компаниялардың филиалдары ашылып жатыр. Олардың көбі сауда-саттық және көлік саласына байланысты. Ал бүгінде 60 ресейлік мекеңдеу қағазын алуға өтініш берген. Жиын соңында облыс әкімі қоғамдық кеңестің жаңа құрамының жұмысына сәттілік тілеп, жаңа Қазақстанды құру жолында бірлесе жұмыстануға шақырды.

Гүлнәр ШӘНГЕРЕЙ,
Батыс Қазақстан облысы
Суретті түсірген Рафхат ХАЛЕЛОВ

Орайы келген әңгіме

(Басы 1-бетте)

Бұл дегенің спортты көрінген министрліктің қанжығасына бөктеріп беріп, көленкесінде ұстап, қанатын кенге сермеуіне серпін бермей, бұғалықтау — мемлекеттік дәрежедегі кемшілік, тіпті қылмыс деп те айтар едім. «Бас кеспек болса да, тіл кеспек жоқ», осы сөзімді ешқашан жұтпаймын, пікірімнен айнымаймын да!

Өзіңіз сұраған спорттың дүбірлі додаларында соңғы жылдарда жер сүзе құлағанымыздың мәселесін бұтарлай талдап айтып та, жазып та келемін өз басым. Әзірге хәкім Абай атамыз айтқандай, «Жартасқа бардым, күнде айқай салдым, одан да шықты жанғырық» болып отыр. Кешегі өткен Токио Олимпиадасында біздің спортшылар күміске қол жеткізе алмай, 30 жылдың ішіндегі ең төменгі нәтижені көрсетті. Бұл дегеніңіз — қазақ спортының кері кетіп, құлдыраудың жонында құдилап бара жатқанының көрсеткіші, көрінісі еді. Рас, әлемдік пандемия килігіп, спортшыларымыз, әсіресе, олимпиадалық спорт түрлерімен шұғылданатын, төрт жылдық долаға жолдама иеленген санлақтарымыздың жаттығуына ковид кедергі болды дедік, басқа себеп пен сылтау да табылды. Мұның бәрі орынды себеп. Бірақ біздің Токио жазғы Олимпиадасына жердің бетімен барып, астымен қайтуымызға бұлардың

Несіп ЖҮНИСБАЙҰЛЫ:

СПОРТТЫ ӨРКЕНДЕТУ — ӨЗГЕ САЛАҒА ӨҢГЕРІП ЖІБЕРУ ЕМЕС

ешқайсысы да нақты себеп емес. Енді мен мәнісін, аражігін мойын омыртқаны белдемеден ажыратқандай етіп айтып берейін. 2016 жылы біз спортты дамытамыз дедік те, мәдениет және спорт министрлігі деген мемлекеттік мекемеден алдық та, қоғамдық ұйым саналатын Ұлттық олимпиадалық комитетке өңгеріп беріп жібердік. Спортқа, оның ішінде олимпиадалық спорт түрлеріне деп еншісіне иен ақша жазылған мекемені қоғамдық ұйымға қотардық. Барлық қаржы-қаражатымен. Бұл біздің ең басты кемшілігіміз, тіпті ең сорақы қылмысымыз дер едім. Ұлттық олимпиадалық комитет ешқашан да, ешуақытта да спортшыларды жазғы болсын, қысқы болсын, Олимпиада ойындарына дайындап, әзірлеп апарған емес. Халықаралық олимпиадалық комитеттің хартиясында тайдың тұяқ ізіндей таңбалармен жазылған қағидасы бар. Кез келген елдің Ұлттық олимпиадалық комитеті сол елдің ведомстволық спорт министрлігі дайындап, жаттықтырған спортшыларды тіркеп, киім-кешекпен, басқа да керек-жарағымен қамтамасыз етіп, Олимпиадаға әкеп қосуға міндетті. Ал Олимпиада ойындары кезінде сол спортшыларға Ұлттық олимпиада комитеті қожалық етіп, еге болады. Ал біз осындай олимпиадалық спорт түрлерімен шұғылданатын спортшыларды әлемдік жарыстарға әзірлеуді, түрлі турнирлермен ту алмасып, келісім жасасуды, басқа да толып жатқан шаруаны министрліктен жұлып алдық та, Ұлттық олимпиадалық комитетке бердік. Жаттығу кестесін жүйелейтін, халықаралық турнирлермен байланыс орнататын мемлекеттік жаттықтырушы деген қызметкерлер министрлікте қалды. Бір аяғы өзеннің арғы бетінде, екінші аяғы бергі бетінде талтайып, еш қайран ете алмай тұрған адамның кейпін көз алдыңызға елестетіп көріңіз, біздің мемлекеттік жаттықтырушы деген азаматтар осындай күйде қалды. Осыдан кейін шаруа қалай оңады, нендей нәтиже күтесіз? Біз «соның арқасында» Токио жазғы Олимпиада ойындарынан көңіліміз көк тіреп емес, ойсырап оралдық. Жалпы Қазақ елі тәуелсіз ел ретінде жазғы Олимпиада ойындарына 1996 жылдан бастап қатысып келеді. Содан бері қарай біз дәл осылай құлдыраған да, күйреген де емеспіз. Ең төменгі нәтижеміз еді деген Афина жазғы Олимпиадасында *(2004 жылы)* біз 39-орынды місе тұттық. Токио жазғы Олимпиадасында қазақ спортының «рухын өлтіріп, жаназасын шығарып жерлеп қайттық». Жалпыкомандалық есепте 83-орын. «Тары түгіл талқан жоқ, суға шылап жегенге» дейді қазақтың қара өлені. Алтын ала алмадық деп байбалам салуға шама қайда, құміске қол жеткізе алмадық қой біз.

Жас qazaq: Спортшыларға бөлінетін қаржы мен шаруаны тындыруды Ұлттық олимпиадалық комитетке, өзіңіз айтқандай, 2016 жылы өңгеріп бергенде біз нені көкөседік? Осылай спортшымыздың «жаназасын шығаруды» ма?

Несіп Жүнісбайұлы: Нені көкөсеуімді мүмкін? Біз министрліктен бөліп алып, ҰОҚ-қа тәліп жібергенде, спортшыларды дайындап, биік дәрежеге жеткізуді емес, сол салаға бөлінетін қыруар қаражатты оңды-солды шашуды, сайда санын, құмда ізін білдірмей, жымсыма жолмен жұтуды күйттеген екенбіз. Бұл мәселені дәл сол кезде дабыл қағып, Үкімет басшысының орынбасарына кіріп, алдына жайып салдым. Бұл қате байлам, келте қадамға баратын болсақ, спорттағы нәтижеміз құлдырайтынын,

таяқ ұстап қалтырап қалатынымызды айтып қана қоймай, қағазға жазып апарып алдына жайып салдым. Мұндай тәжірибені, берекесіз тірлікті кезінде Ресей де іске асырып, мандайы тасқа соғылған болатын. Олар ілгеріде Ұлттық олимпиадалық комитетіне әлгіндей шаруаны аударып беріп, бұл қаламдарының өте қисынсыз екенін дер кезінде ұғынып, кері қайтарып алған болатын. Біз де осы салада қате қадам басқанымызды кеш те болса бағамдап, биылғы жылдың басында мәдениет және спорт министрлігіне спортты Ұлттық олимпиадалық комитет деп аталатын қоғамдық ұйымнан қайтарып алдық.

«Спорт саласын, оның ішінде үлкен спортты дамытамыз» дегенді желеу етіп те, осы саланы әр ведомствоға мінгестіруді «модаға айналдырып» алғанымызға да он жылдан асты.

Жас qazaq: Он жыл бұрын біз Лондон жазғы Олимпиадасында айды аспанға шығарған жоқпыз ба! Қазақстан спортшылары тарихта бір ғана Олимпиаданың жеті бірдей алтынын олжалаған емес. Міне, сол көрсеткішке осыдан бір мүшелге жуық уақыт бұрын қол жеткіздік. Артынша, бұл қуанышымыз су сепкендей басылып қалды, өйткені халықаралық олимпиадалық комитеті допинг дауына байлап бір емес, бірнеше спортшымыздың мойнынан алтындарын сыпырып алды.

Несіп Жүнісбайұлы: Лондон жазғы Олимпиадасында біз жеңістен тау тұрғыздық. Одан кейін халықаралық олимпиадалық комитеті іле өзін айтқандай, төрт бірдей алтын медалімізді сыпырып алды. Мен мұның көптеген себебін білемін. ХОК деп айтып жүрген

комитетіңіздің билігін ұстап отырғандардың миының қауашағы кеуіп кетпесе, санасында сәуле болса, 2012 жылы жеңіп алған алтын медалімізді 2016 жылы даулайтындай не құны бар? Тексергіш болса, иненің жасуынан да жымсықы әрекетінді өткізбейтін ұйым болса, неге сол Олимпиада өткеннен кейін тексермеді? Мұның үлкен саяси астары бар. Өйткені тексеремін десе, 2012 жылдан 2015 жылға дейін неге қанымызды қарамады? Шын мәнінде, біздің спортшыларымыз допингті малта секілді ұртына салып жүрсе, сол кезде табуы керек еді. Мен бұл мәселеде екі себепті атар едім. Оның біріншісі сол кезде ХОК *(халықаралық олимпиадалық комитет)* спортшыларымыздың қанын таза деп ақтап жіберу үшін қоматқы пара алды, не болмаса, Ресейді тұқырту үшін оның айналасындағы посткеңестік елдердің де «басына әңгіртаяқ орнату қажет» деген есерсоқтық түсінік қалыптасты. Менінше, біздің спортшыларымыз қосақ арасында кеткендей сезіледі. Мен бұл мәселенің қоясын ақтарып отырып, 2016 жылы өткен Рио Олимпиадасының қорытынды қайырымы іспетті «Мәңгілік олимпиадалық бағыт» *(«Вечный олимпийский маршрут»)* деген кітабымда жаздым да.

Жас qazaq: Допинг дегеннен шығады, бүгінгі спорттың өзіне саясат дендеп сініп, тіпті басым күш алып бара жатыр. Бүгін бетін берген түсінік ертен жалт етіп сыртын тосады. Қуш-куат жинау үшін, спорттық бабында болуына болысатын рұқсат етілген дәруменді бүгін ішкен спортшының қанынан қырық күннен кейін «допинг табылатын» заман қазір.

Несіп Жүнісбайұлы: Адам спорттағы өзінің табиғи күш-қуатының дәрменімен жетер шынына шықты. Енді ойлап қараңыз, 100 метрді

5,58 секундта жүгіріп өту, биіктікке ырғығанда 230 метрден асып тұсу адам ағзасының шегінен асып бара жатыр. Біз болашақта бұдан да үздік нәтиже, жаңа рекордтарды күтіп, алақан ысқылап отырымыз. Бұған жетудің жолы екеу: біріншісі — медициналық дәрі-дәрмек, екіншісі — тағамдар. Ал бұлардан да «қарулысы» — допинг. Демек допингсіз үлкен спорт ары қарай дамып, ілгері баспайды. Допингті ойлап тапқанда-ақ дамыған елдер оны тұтынған адамның қанынан да, зәрінен де ізін қалдырмай, жойып жіберетін дәрі ойлап тапты.

салаға бөлінген қаржының оннан бір бөлігін ауыл спортына қарай аударуға неге қазымырлық танытамыз? Міне, Үкіметке де, «Самұрық-Қазынаға» да жолдаған хатымда осы мәселені соқырға таяқ ұстатқандай етіп, тізіп жазып бердім. Алған жауабым әлгіндей. Бұдан кейін «ауыл спортының ахуалы қалай» деген сауалыңа жауапты өзін бағамдарсың.

Жас qazaq: Өзіңіз жетер жерге жеткізіп, айтып жүргендей, спортты мәдениеттен бөліп, басқа да салаға қосақтамай, дара ведомство ретінде құрылымдау қажет қой. Қыр астында Париж жазғы Олимпиадасы күтіп тұр.

Несіп Жүнісбайұлы: Егер спорт саласын жеке министрлік етіп құруға әліміз келмесе, агенттік, болмаса мемлекеттік комитет етіп отауын тігу керек. Сонда спорттың дамуын, жарысқа қатысу жоспарын, балалардың спортпен

шұғылдануын еркін жобалай алады. «Ортақ өгізден оңаша бұзау артық» дейді. Өйткені екі бірдей ауқымды салаға салынған қаржыны жұмсауда да дорбаның түбі тез көрініп қалады. Сондықтан да біз қалайда спортты жеке-дара құрылымдауымыз керек. Ақылымды тындаса, спортты жеке министрлік етіп құрған дұрыс. Оның құрамына спортшыларды Азия, әлем чемпионаттары, Азия Олимпиада ойындарына қатысуды қамтамасыз ететін комитет енуі тиіс. Одан кейін екінші бағыт — бұқаралық спорт, ұлттық спорт, ауыл спортын дамыту, көркейтіп, гүлдендіру ісін ілгері бастыруды екінші бір комитетке жүктеуіміз керек. Сонда ғана ісіміз оңынан болады. Бүгінде ауыл-ауылдың спортын, бұқаралық спортты дамыту дегенде біз жекелеген атымтай-жомарт азаматтардың, демеушілердің қаржысына салынған стадиондар мен шағын ғана спорт кешендерін сөз етеміз. Мысалды алыстан іздемей-ақ, өзімнің кіндік қаным тамған ауылдан басындағы кепті айтайын. Мен өмірге келген 1950 жылы бұл ауылда спорт кешені жоқ еді. Міне, арада 72 жыл өтті, әлі сол таз қалпында. Осы жылдар бедерінде үш жылды қатарынан «Ауыл жылы» деп жарияладық. Одан қандай шарапат көрдік? Тәуелсіздіктің алғашқы жылдарындағы жекешелендіру тұсында ауылдағы кітапхана, мәдениет үйіне дейін тоналып, қирап, талан-таражға түсті. Бала күнімде ауылдың кітапханасына жана кітап түскенде кітапханашы ақпым хабаршы жіберіп, жана туындыларды оқып, танымым кеңейді. Қазір сол ауылымда

мәдениет үйі де, кітапхана да жоқ. Ал біз «ауыл жылы» дейміз. Сол «мәдениет үйін, кітапхананы, спорт кешенін салдырсам» деп әкімдікке хат жазып, емен есіктерді ашудан жалықпай келемін. Мұның барлығы да маған емес, ауылымда қалған ағайынға, қарасирақ балаларына керек. Мен өмірден өзіме тиесілі сыбағамды алдым, бұйырған қызықты да, қиындықты да көрдім. Кіндік қаным тамған ауыл Балқаш көлінің бауырында. Үштөбеден шыққан қара жол біздің ауылға келіп тіреледі, арғы жағы — айдын көл. Міне, осы ауылдың балалары спортпен шұғылданса, кітапханада керекті кітабын оқыса деген арманымды іске асырсам деген ойды арқалап жүрмін.

«**ҮЛКЕН СПОРТТЫ ДАМЫТАМЫЗ ДЕСЕК, СПОРТҚА МАМАНДАНҒАН, СПОРТТЫҚ ҒЫЛЫММЕН ҒҰМЫРЫН ҚАТАР ӨРГЕН, ӨЗ САЛАСЫНЫҢ БІЛГІР СҰҢҒЫЛА МАМАНДАРЫ ЖҰМЫСТЫ ҚОЛҒА АЛҒАНДА ҒАНА БІЗ ОСЫНДАЙ ТҮЙТКІЛДІ МӘСЕЛЕЛЕРДІҢ СОҚТАСЫН СЫҒЫП, ЖАРАСЫН ЖАЗЫП АЛАТЫН ЕДІК. АЙҚАЙМЕН ҮЛКЕН СПОРТТА ЖЕҢІСКЕ ЖЕТУ МҮМКІН ЕМЕС, МҮМКІН БОЛМАЙДЫ ДА!**»

Әкімдіктегілердің айтар жауабы, шығарып салма сөзі созыла береді, созыла береді. Ал оған менің өмірім ұзара ма? Менің көзім кеткен соң, бұған кім қызығып, ақырына жеткізеді?

Үлкен спортты дамытамыз десек, спортқа маманданған, спорттық ғылыммен ғұмырын қатар өрген, өз саласының білгір сұңғыла мамандары жұмысты қолға алғанда ғана біз осындай түйткілді мәселелердің соқтасын

сығып, жарасын жазып алатын едік. Айқаймен үлкен спортта жеңіске жету мүмкін емес, мүмкін болмайды да!

Елімізде спортты зерттейтін бір ғылыми-зерттеу институтын ашу қажет дегенді тандайым тақылдап айтып жүргеніме де қанша уақыт өтті. Ешбір қайран жоқ. Әлемде спорттық медицина көз ілеспес қарқынмен дамып жатыр, сөз сайын жаңарып, жаңғырып келеді. Біздің спортшыларымыз тұтыла беретін допингтің де түр-түрі шығып, сөреде самсап тұр. Біз спорттық ғылыми-зерттеу институтын тәуелсіздіктің алғашқы жылдарында ашуымыз керек еді. «Қолымызды мезгілінен кеш сермеп» отырымыз әлі күнге. Жана 2024 жылы өтетін Париж жазғы Олимпиадасы да жақын қалғанын айттың. Біз спортшылардың әлеуетін ғылыми негізде

дамытып, өркендетіп, жарата алмай отырып, жоғары нәтиже күтуіміз қаншалықты ақылға қонымды өзі?

Жас qazaq: Үлкен спорт, оның ішінде олимпиадалық спорт түрлерінен жоғары нәтижеге жете алмауымыздың бір себебі бапкерлердің денгейіне байланысты емес пе?

Несіп Жүнісбайұлы: Жанымыз бір, жүрегіміз бір соққан жолдасым, жан досым Жақсылық Үшкемпіровтің арманын біз орындай алмадық. Мәскеу Олимпиадасының чемпионы Жақсылық бауырым «Менің арманым — қазақ баласының жазғы Олимпиада алтын медалін жеңіп алғанын көру, қызығына ортақтасу» деп еді. Біз оғланның ұлы арманын көзінің тірісінде бұйыртпадық күрес түрлері бойынша.

Бапкерлердің денгейінің жетпейтіні туралы пікірді қостаймын. Адам үнемі ізденісте, оқуда, тоқуда өседі, өресі кеңейеді. Шәкіртін бала күнінде баптап өзінің шама-шарқы жететін денгейге жеткізгеннен кейін ары қарай басқа маманға табыстауы керек. Ал ол маманның білімі мен білігі әлемнің үздік жаттықтырушыларымен шендесе алуы тиіс. Егер ондай денгейге жететін дәрежеміз жоқ болса, шетелге жіберейік, болмаса, спорттағы жеңісі шарықтап тұрған елден бапкер шақыртып, үйренуіміз керек. Сонда біз нәтижеге қол жеткіземіз.

Жас qazaq: Әңгімеңізге рахмет!

Сұхбаттасқан
Қуаныш НҰРДАНБЕКҰЛЫ

Ұлы адамдар сөзінде тұрады

Изян Ахмад (оны өркелетіп Зизу дейді) – АҚШ-тағы 12 жасқа дейінгі теннисшілер арасында ең үздік ойыншылардың бірі. Нью-Йорктегі Джон Макинрой академиясында жаттығады.

Көзі бақырайған сүйкімді кара бала 2017 жылы US Open баспасөз жиынында Роджер Федерердің өзіне қаймықпай сұрақ қойып, жиналған жұртты әрі күлдіріп, әрі сүйсінткен. Зизу сол кезде:

— 8-9

жылдан кейін сізбен ойнағым келеді. Оған дейін спорттан кетпейсіз бе? — деп сұралы.

Атағы жер жарған Федерер мұншама қарапайым болар ма, жылы жымыып, «амандық болса, ойнармыз» дегендей уәдесін берген. Кім уәде бермей жатыр? Көп уәде айтылады да, ұмытылады ғой. Бес жыл өткен соң Зизу бапкерімен бірге Цюрих қаласына келді.

Бұл жерде оған айрықша құрмет көрсетілді. Мейрамхананың бас аспазшысы жанына келіп, бірге суретке түсті. Жанкүйерлері де жинала қалыпты. «Зизу, Зизу!» деп қиқуға басып жатыр. Балақай аң-таң.

Кортқа Федерер шыққанда ғана өз көзіне өзі сенбей бетін басты. Бұл күні Зизудың арманы орындалды. Ол ұлы Федерермен ракетка түйістірді. Роджер секілді допты аяғының арасынан жіберіп, соққы жасалды. Содан кейін екеуі бірге отырып түскі ас ішті. Зизудың төбесі көкке жетті. Өзінің әлеуметтік паракшасында: «Ұлы адам уәде етсе, сөзінде тұрады! Сол үшін де ол қумир. Федерер мырза, өмірімдегі ең тамаша күнім үшін, мәңгі есте қалатын сәттер үшін, рахмет сізге! Уәденізді орындағаныңызды ешқашан ұмытпаймын» деп жазды.

11 жасар Зизумен бірге миллиондаған адам шаттанды.

JQ-ақпарат

Телетаев әлі келген жоқ...

Алматы облыстық «Жетісу» газетінің жауапты хатшысы Жұмаш Арғымбаев редакцияға өндірістік тәжірибеден өтуге келген журфактың 2-курс студентін Абылай хан мен Гоголь көшелерінің қиылысында орналасқан ҚазТАГ-тың ғимаратына жұмсайды: «Екінші кабатқа көтеріл, телетайпка бар, Мәскеуден бүгін түскен бар материалдар лентасын тез алып келе ғой». Телеграф агенттігінен соң байланысқа қосылған «телетайп» желісі туралы түсінік жанадан қалыптасып жатқан 70-ші жылдардың жуан ортасы екен.

Шабарман екінші кабатқа көтерілсе, кіл ак желең киген жас қыздар бас көтермей жұмыс үстінде отырады. «Телетаев осында ма?» дейді студент шеттеу отырған операторға орыс тілінде сауал сап. «Иә, осында». Жан-жағына мұкият көз жүгірткен студент «Ол жігіт дәуде болса түскі тамақтан келмеген шығар» деген оймен дәліздегі орындыққа барып, беймарал жайғасады.

Уақыт созылып бара жатқан соң жауапты хатшы ҚазТАГ-тағы операторлар бөліміне телефон соғып, шабарман студентті шұғыл тауып, байланысқа шақырады. Сонда студент аспай-саспай: «Жұмаш аға, Телетаев әлі келген жоқ. Мұнда тек қыздар... Күтіп отырмын» деген екен.

Мен өлгенде айтасыңдар!

Белгілі акын Есенкұл Жақыпбеков Ұзынағашта Сейдахмет Бердіқұлов атындағы орта мектепте әдебиеттен сабақ береді. Бірде ұстаз-акын пән үстінде «Балалар, біздің Жамбыл ауданынан қандай акын-

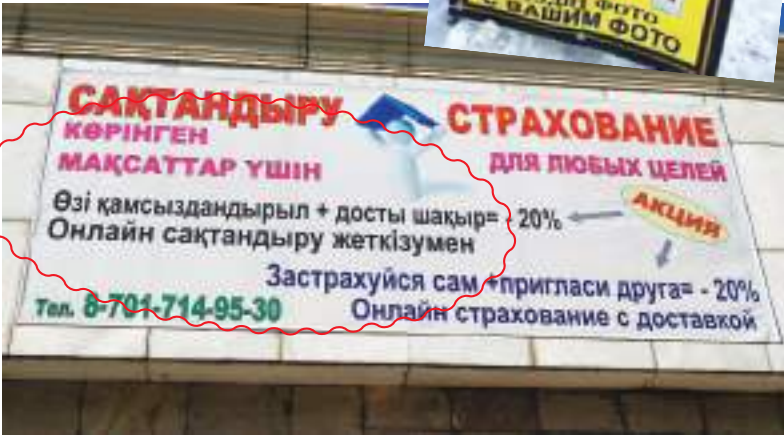

жазушылар шыққанын білесіңдер, атай қойындаршы», — деп сұрақ қойыпты. Балалардың елгезегі орнынан атып тұрып «Сүйінбай мен Жамбыл» депті. «Жаксы, — дейді мұғалім, — тағы кімдерді білесіңдер?» «Балғабек Қыдырбекұлы... Мұхаметжан Етекбаев... Сейдахмет Бердіқұлов... Оспанхан Әубәкіров...» Кенет орнынан қол көтеріп, ұшып тұрған Баялиев деген оқушы «Есенкұл Жақыпбеков» дейді. Сонда Есенкұл акын қалбалақтап қалып, «Әй, әй... Дәуірбек, отыр, мен өлген соң айтасыңдар» деген екен дейді.

Сіздер «Манасты» жаттап жүргенде...

Халықарлық жаналықтар желісі (*Internews Network, АҚШ*) бойынша Орталық Азия аймағында телебағдарлама жасайтын журналистердің алматылық тобы Түркістанның 1500 жылдық мерейтойы туралы кеңейтілген сюжет түсіріп жатады. Журналдың кезекті санына жауапты қырғызстандық продюсер Әлима Жаппарова «Түркістан дегенде... ол не, сюжет не туралы?» деп көңілі толмаған сыңай танытады. Алматы жағы уақыттың тапшылығын сылтау етіп, алғашқы сауалды жауапсыз қалдырады. Бірақ әлгі сауал тағы да қайталанады. Сонда тілінің тотияйыны бар алматылық продюсер Ержан Сүлейменов: «Әлима, яғни ол былай ғой, сіздер «Манас» жырын (*1000 жылдығы аталып өтіп қойған кез — авт.*) жаппай жаттап жүрген кездеріңізде, біздің қалада тұрып жатқанымыздың өзіне аттай 500 жыл болыпты. Сюжеттің желісі, міне, осы туралы» деп жауап қайтарған екен...

Талғат СҮЙІНБАЙ,
Алматы

Ал түсініп көр!

Пәкістан.
СУ ТАСҚЫНЫ

Бас редактор — директор
Срайыл Махатұлы СМАЙЫЛ
Редакция алқасы:
Қуаныш НҰРДАНБЕКҰЛЫ жауапты хатшы

Ғалия ҚАЛИЕВА
компьютер орталығының жетекшісі

Тілшілер мен қызметкерлер:

Гүлнар АХМЕТОВА — экономика, нарық

Мақпал НОҒАЙБАЕВА — арнаулы тілші

Ернұр КЕНЖЕБАЙ — шолушы

Кәмшат ТӨЛЕШОВА — теріміші

Айдос ҚҰСАЙЫНҰЛЫ — web-caim

Аймақтағы меншікті тілшілер:

Мерген ТОҚСАНБАЙ—
Ақмола және Солтүстік Қазақстан
облыстары (8 701 312 39 34)

Қажет АНДАС — Алматы облысы
(8 747 706 13 82)

Нұргүл НАСЫР — Атырау облысы
(8 702 959 80 08)

Мөлдір КЕНЖЕБАЙ —
Шымкент қаласы (8 776 238 55 94)

Ұлдай САРИЕВА — Батыс Қазақстан облысы
(8 705 150 48 30)

Кезекші редактор
Мақпал НОҒАЙБАЕВА

Меншік иесі:
«Аманат Медиа» ЖШС

Директордың
орынбасары
Мейрамбек
ҚҰЛМҰХАМЕДОВ

Бас есепші
Расима
ӘКІМБЕКОВА

Редакцияның мекенжайы:

050012, Алматы қаласы, Мәуленов, 85 үй, №61 кеңсе, 3-кабат
(*Бөгенбай батыр көшесінің қиылысы*)
Телефондар: 8(727) 272-43-39; 272-43-25
Бухгалтерия: тел.факс: 8(727) 272-46-22 (жарнама бөлімі)

Газет «Дәуір» ЖШС РПИК (Алматы қаласы, Қалдаяқов көшесі, 17-үй)
тел: (727) 273-12-04, 273-12-54. Тапсырыс — №1090;
Бағасы келісім бойынша

Таралымы – 5000 дана

Газет Қазақстанның барлық аймақтарында таралады,
сондай-ақ «AirAstana» әуежолының ұшақтарында бар.

Jas qazaq газеті «Қараған», «Хорошие новости плюс» және КОК TENGRI дүңсірішкітерінде сатылады

Газет 2004 жылы 14 желтоқсанда тіркелген.

2021 жылдың 03 маусымында ҚР Ақпарат және қоғамдық даму министрлігі
Ақпарат комитетінде қайта есепке тұрып, № KZ68VPY00036247 күзлігін алды.

Мақала авторының пікірі редакция көзқарасын білдірмейді.

Жарнама мәтініне тапсырыс беруші жауапты.

Газетте жарияланған материалдар мен суреттерді сілтемесіз көшіріп басуға болмайды.